
·K·I·

KI
KNER

A U R O R A

ANTHOLOGIA
A MAGYAR KÖLTÉSZET
FÉNYKORÁBÓL

KISFALUDY KÁROLY, BAJZA JÓZSEF,
EÖTVÖS JÓZSEF, CZUCZOR GERGELY,
GARAY JÁNOS ÉS TOMPA MIHÁLY
MUNKÁIBÓL
ÖSSZEÁLLITOTTA

KIRÁLY GYÖRGY

G Y O M Á N,
Kner Izidor költségével és betüivel
1 9 2 1.

KISFALUDY KÁROLY

RÁKOSI SZÁNTÓ A TÖRÖK ALATT

Miről apám nagy búsan szólt
Hogy itt hajdan szebb élet volt,
Érzi szívem s felsohajtok,
Amint Rákos térén szántok.

Hol Mátyás az igazságos?
Te láttad őt boldog Rákos!
Tán itt nyargalt hajdanában,
Hol én szántok mostanában.

Mondják, itten vitéz urak
Összegyűltek, tanakodtak;
S ha csatára trombitáltak,
Mint a sasok víni szálltak.

Eltűntek ők! Rákos, te állsz,
Meződön hány embert táplálsz,
Hej de magyart alig látok,
S nehéz szívvel tovább szántok.

Pest-Budárul sok nép kijár,
S alig érti nyelvünket már:
Hej! ma-holnap a magyar szó
Ritka, mint a fejér holló.

Hűs szél támad onnan felül
Zúgó szárnyán sötét köd ül;
Tán a por is e szép mezőn
Nemes szívek hamvábul jön.

Barna leány a falubul!
Hej ne igyál a Rákosbul!
Magyar csonton foly a vize,
Könnyektül sós annak ize.

Rákos! Rákos! hová lettél?
Szép hiredbűl de kiestél!
Fáj szivem, fáj, ha ezt látom,
S hazám földét sírva szántom.

SZÜLŐFÖLDEM...

Szülőföldem szép határa;
Meglátlak-e valahára?
Ahol állok, ahol megyek,
Mindenkor csak feléd nézek.

Ha madár jön, tőle kérdem:
Virulsz-e még szülőföldem?
Azt kérdezem a felhőktül,
Azt a suttogó szellőktül.

De azok nem vigasztalnak;
Bús szivemmel árván hagynak,
Árván élek bús szivemmel,
Mint a fű, mely a sziklán kel.

Kisded hajlék, hol születtem,
Hej tőled be távol estem!
Távol estem mint a levél,
Melyet elkap a forgó-szél.

VÉGPART

A szenvedő néz messze part felé;
Néz: hol derűlne süllyedő világa?
Hol enyhül a seb, mellyet sorsa vága?
Mi érező szivét kínnal telé.

Ó hányszor véli már hogy föllelé!
De a reményfok, melyre bízva hága,
Homokhant, szétomol, s várt boldogsága
El-eltűntén kétség szakad belé.

S mit fenn a fénytetőn nem nyerhete,
Alant megadja egy kis part homálya,
S végcsendre száll a vész-környezte pálya.

A fülmilének esti zengzete
Gyöngén reszket le a mély szunnyadóra,
De ő nem ébred semmi földi szóra.

MOHÁCS

Hősvértől pirosúlt gyásztér! sóhajtva kö-
[szöntlek,
Nemzetinagylétünknagytemetője,Mohács!
Hollószárnyaival lebegett a zordon enyészet,
S pusztító erejét rád viharozta dühe,

S vak diadalma jelét robogó villámival itten
Honni vitéz seregink holt tetemikre süté.
Tomori! büszke vezér! mért hagytad el érseki
[széked?
Nem halt volna hazánk dísze, virága veled.
Harc tüze lángítá bizton viadalra kikelted,
S érted mennyi dicsők estenek áldozatúl.
Szűk vala egy ország! be kicsiny most néma
[lakásod;
Tárogatód megszűnt, rozsda emészti vasad.
Nyúgodj! rajtad űzé dölyfét a csalfa szerencse;
A békitő sír enyhe takarja porod'.
Hány fiatal szívet, tele sok szép földi remény-
[nyel,
Sujta le kegytelen itt a riadó csatavész!
Élte kies tavaszán kora sírt hány ifju talála,
Kit nem rég az öröm lágy öle ringata még!
Disztelen itt fekszik, deli termete összerutítva,
Száguldó paripák vasszegü körmök alatt.
Szög haja fürteivel nem játszik kedvese többé,
Vér- s tapadó portól elmerevedtek azok.
Hasztalan áll az uton váró hive friss koszorú-
[val,
Nem jön-e bajnoka még, félve reménylve
[vigyáz.
Hogyha levél zördűl, őt sejteti véle szerelme,
Néz, piheg, arca tüzel s keble feszülve ha-
Ah! de hiába tekint a távol lenge ködébe: [boz.
Elmarad a kedvelt, s érzete búnak ered.
Végre megérti Mohács veszedelmét; gyönge
[virágként
Hervad el a szép szűz néma keserve között.
Sírja felett enyeleg suttogva az alkonyi szellő,
S a hűség csendes angyala őrzi porát.

Mennyi nemes bajnok, méltó sok századot élni,
Fénytelen itt szunnyad s kő se mutatja he-
[lyét!
Ősi szabadságért harcolt bár férfikarokkal,
Rendzavaró hévvel vérbe füresztve vasát.
Ám de hol ollyan erős, kit meg nem dönt sok
[ezer kar?
Testhalmok közepett küzd, noha élte szakad.
Sínli szokott terhét tűzménje, nyihogva kapar,
[vág,
Rugdal, rázza fejét, hosszu sörénye lobog;
Elszáguld, haza tér, s így hírli vitéz ura huny-
Kit repedő szívvel hölgye zokogva sirat; [tát,
Míg sürü könnye apad, s ő is hű férje után hal,
S a kiürült háznak csak döledéke marad.
A tölgy, mely zivatar közt annyiszor álla ke-
Dőltében viruló ágait így temeti. [vélyen,
Hány bajnok hala így? de csak a boldog deli
A meggyőzöttnek csillaga véle tünik. [bérét:
Így hamvadtak el ők alacsony mohlepte gö-
[dörben,
S a feledékenység éje borítja nevök.
Hantra dől a pásztor s fütyörészve legelteti
[nyáját,
És nem tudja, kinek hőspora nyugszik alatt;
Titkon mégis eped, szomorú dalt zengedez
A hős árnyékok csendesen ihletik őt. [ajka,
E csatasíkon mély borulattal ballag az útas,
Elgondolva minő kétes az emberi sors;
Néz és elkomorúl s lesütött szemmel halad
Felpattant sebeit belseje érzi maga. [ismét,
Ott, hol az esti sugár gőzfátyolt úsztat az éren,
Mintha fedezgetné, hogy ne tekintse sze-
[münk:

Ott vergőde Lajos, rettentő sorsu királyunk,
Süllyedező lova érchímzetü terhe alatt.
Hasztalanúl terjeszti kezét; nincs, nincs ki
[segítse!
Bajnoki elhulltak, nincs ki feloldja szegényt!
Tátogat a mélység, aranyos páncélja fakó lesz,
S összezuzott testét hab fedi s barna iszap.
Ekként halni kinos! s kegyalak! neked életed
[így tűnt!
Veszteden a magyar égnapja sokára leszállt.
Ifju valál, örvényt nem sejtvén, szörnyen adó-
Szendergő porodat béke lebegje körűl! [zál;
Hajh! s ezt visszavonás okozá mind s durva
[irígység,
Egységünk törten törve, hanyatla erőnk,
A sorvasztó lánc így készüle árva hazánkra;
Nem! nem az ellenség, ön fia vágta sebét.
Gyászemlékü vidék! mi sok inség kútfeje lettél:
Párolgó mezeid bánatos oszlopa ez. [ték,
Naggyá lett Szolimán gőgét Buda ormai nyög-
Skénye vadon dultán annyi viszályra jutánk.
Hány szűz fonnyada el zsarlónk buja karjain
[ekkor,
S a Duna szőke vizén hány rabok úsztak alá!
Birtok nem vala már, idegen lett a magyar
[otthon;
Félhold kérkede szét városi tornyairól —
El! ti komoly képek! ti sötétség rajzati, félre!
Új nap fényle reánk annyi veszélyek után.
Él magyar, áll Buda még! a múlt csak példa
[legyen most,
S égve honért bizton nézzen előre szemünk.
És te virúlj, gyásztér! a béke malasztos ölében,
Nemzeti nagylétünk hajdani sírja, Mohács!

AZ ÁLMATLAN KIRÁLY

Sötét az éj, sötét a vár,
Szép álmok közt a lét enyhűl:
Arany székén gonddal tele
Csak a király álmatlan ül.

Előtte a nyert korona,
Melyért eladta álmait,
S véres tetőn föleskűvé
Az éj undok hatalmait.

Komor mint a sír szelleme:
Gyorsítaná a rest időt;
Erőn bizik, veszélyt gunyol,
S víg leblek is rettentik őt.

S tünődve míg a zord király
Belső vésztől így hányatik,
Szelíd hangon s mindég közelb
Föl a kertből szó hallatik.

Irígy sorsként néz a király:
Jelenni ott ki merhete?
Vigyáz, sötét gyanún eped
S haragra gyúl vad érzete.

S mint éjjel hűs csermelyt keres
Az őz, a nappal üldözött,
Oly bizton egy szerelmes párt
Andalgni lát virág között.

„Hah! minden kény csak a poré,
S az én párnám gyémánttövis?
A legszebb álmot élik ott:
Ha engem fut, szünjék az is.“

Mond, ívet és nyilat ragad,
A nyíl suhan, szűz mellybe hat,
Végsőt nyög az, s a gyepre dűl
Halványan mint a hófuvat.

De a kedves fölötte áll,
Merőn, némán a gyász cserén;
Emléke nincs, csak kínja ég,
S enyészet dúl lázadt erén.

S karjára fűzve szép hivét
Eltér, nyomán vért hagyva csak.
S a vár fölött a csend közé
Baglyok, varjúk sivítanak,

Éjfélt üt, és tört hangokon
Dal reszket ily jajjal vegyest:
„Alugy, alugy jó kedvesem,
Ne könnyezz vért, pirosra fest!

Ó szép kebel, fejér kebel!
Hol bájoló hullámaid?
Karom ringat s te most pihensz,
S nekem hagyád fájdalmaid!“

Vérszomjusan kel a király,
Midőn hozzá egy őr rohan:
„Uram segíts! vad rém kisért,
Átok, halál szemlángiban.“

S alig mondá, halkan belép,
Holttestet hozva karjain,
Egy ifju, szép, de őrülés
Borong szétdúlt vonásain.

„Szelíd lantom szivet nyere,
Nézd csak mi szép, minő hideg!
Rejtsd a nyilat, titkon, hamar!
Sír a Halál, nem sérti meg.“

Az ifju így. De a király
Reng, fölriad fagy-, lángteli:
Ön lyánya a kedves halott,
S lelkét ezer kín tépdeli.

A két hű szív rég hamvad már,
De él a zord király buja;
Insége új, bár fürte ősz:
S ez a nagy ég nagy bosszuja.

A BÁNKÓDÓ FÉRJ

Szatmárban egy kis csárda van,
Trézsi asszony lakott ottan.
Éjfél haján, bogárszemű,
Kerek tagú, őz termetű;
De jaj, mily szép, oly csintalan,
Rózsás ajkin pör untalan.
Most kezde csak honn kis vitát,
Csöröl, pöröl, ver amit lát,
Férjén a sor, ki szugban ül,
Midőn ily szó harsog kivül:
„Jön a tatár!“

Réműl, sír, fut, bujkál a nép;
De szép Trézsi hegykén kilép:
Ő férfitól hamar nem fél,
Kivált az ügy ha nyelvre kél.
Még harctól lángzók arcai,
Lejtnek hókeble halmai,
Midőn jön egy zömök tatár,
Szívén zsákmány, szemén tüzár.
A szép Trézsi kényére hat,
Nem kér soká, felé ugrat.
Derékban őt átöleli,
Magához lóra emeli,
Eltér s örömlobbantában
Rá-rá pislog nyargaltában.
Búsúl a férj szép asszonyán,
Utána néz — mint vész után;
S amint eltűn, köny könnyet hajt,
Sajnálná őt, és felsohajt:
„Szegény tatár!“

BAJZA JÓZSEF

A VIOLÁHOZ

Hervadj, hervadj száradon,
Mit nevetsz reám?
Nincs kinek letörjelek,
Hervadj, violám!

Gondosan neveltelek
Ablakom megett,
Reggel, estve öntözém
Barna földedet:

Felvirúlál s ég mosolyg
Kéklő kelyheden,
Ah de az, kinek virúlsz,
Elhervadt nekem.

Sír nem vette tőlem el,
Örvény habja nem:
Él, de másnak karja közt
Él a hűtelen.

Néma búba gyászlom őt
Mint halottamat,
Míg a gyász nem oltja el
Kínos lángomat.

Hervadj, hervadj száradon,
Mit nevetsz reám?
Nincs kinek letörjelek,
Hervadj, violám!

IRMA GYULÁHOZ

Tiltsa bár az ész szava,
Tiltsa végzetem,
Érted lángol, érted ég
Minden érzetem.

Lassanként megölnek a
Hosszas bánatok,
S mint a hévütött virág
Földre hervadok.

Állj meg, majd ha nem leszek,
Csendes alkonyon,
Melybe gyötrelem temet,
Néma síromon.

S halld, midőn a domb alól
Felsohajt neved,
Mint az ősznek bús szele
Tar mezők felett.

És ha kétled, hogy talán
Túl siron is él,
Lángol, s olthatatlan e
Földi szenvedély,

Szólj és hivj! — Tanújelűl
Lelkem megjelen
Hold tünő csillámaként
Puszta éjjelen.

AZ APÁCA

Láng emészti keblemet,
Láng, nem mondható,
Szenvedély, nagy és örök,
El nem oltható.
S ó, kinok mély tengere!
Ó kemény egek!
Nem lehet kimondanom,
Amit érezek.
Nem lehet kimondanom,
Bárha eltemet;
Tiltja eskü, kárhozat
Szenvedélyemet.
Oltsd el, ó hatalmas ész,
Oltsd el lángomat,
Vagy szakadjatok le rám,
Oltár! boltozat!

LYÁNKA GYÖTRELME

Ó égető kín,
Ó gyötrelem
Viszonláng nélkül
A szerelem!

Felettem éj, nap,
Sötét ború;
Szemembe könyek,
Szivembe bú.

Nem érti titkos
Küzdésimet,
Kit lelkem óhajt,
Lelkem szeret.

Keblembe dúl, forr
Vágy, félelem,
Gerjelmim önkényt
Fedezgetem.

S ah nincs oly Isten,
Ki sejtené,
Ki néma nyelvem
Megfejtené.

Kereng a tér, föld,
Az ég velem,
Nyugalmam, enyhem
Nem lelhetem.

Ó égető kín,
Ó gyötrelem
Viszonláng nélkül
A szerelem!

EMMA

Volnék bár hegyeken lebegő szél, messze [röpűlnék,
Messze, hol érzelmim kínja nem érne utól.
Volnék bérci patak, lerohannék sziklatetőkről,
S eltünném a nagy tengerek árja közé.
Lomb vagyok; a szerelem szép fáján herva- [dozó lomb,
Melyet hűtlenség játszi fuvalma letört.
Míg lebeg a hegyi szél s lezuhog vigan a patak [árja,
Száradok én; a bú lassu halállal emészt.

BORÉNEK

Boldogok mi, a barátság
Víg seregbe összevont,
S itt borunkat kedvvel isszuk,
Távol elkerül a gond.
Fel, vitézi a kulacsnak!
Fel, miénk most a világ!
Most pohárra! mert nem isztok,
A halál ha majd kivág.

Lyánka, csókot a pohárhoz,
Nyújtsad bíbor ajkadat!
Te, ki oly szép vagy, miként a
Nyári hajnaltámadat.
S mint midőn két égi villám
Egybe csapva szétenyész,

Csókba lelkünk összecsattan,
S a kéj tengerébe vész.

Félre, vízivó, előlem
Mert palackba fojtalak!
Itt szentségtörőt nem tűrnek
A bornak szentelt falak.
Lánglobogva leng Tokajnak
Itt közöttünk istene,
S kádba fojtja, hogyha béjön
Kit meghitté nem kene,

Éljenek, kik hiresítik
A Tokaj gyönyörnevét,
Éljen, aki ott kapálta
E pohár dicső tövét!
Most mi vígan hörpögetjük,
Kéjre, lángra ébredünk,
S minden bút e tágas öblű
Billikomba temetünk.

Üssük össze kelyheinket,
Bennök égi tűz ragyog,
És vigadjunk — a magyarnak
Vigadalmi nem nagyok:
Míg Mohácsnál nem csatázott
A félholdu büszke tar,
Víg volt addig, hajh, azóta
Sírva vigad a magyar.

Ott leszállott alkonyába —
De minek panaszlok én?
Félre, gyászkép! új korány kel
Árpád honja szent egén.

Félre, szívnek gyilkolói,
Alvilági fajzatok,
Fájdalom, könny, aggodalmak,
Tőlünk messze szálljatok!

Fel, vitézi a kulacsnak,
Míg miénk e szép világ!
Most pohárra! mert nem isztok,
A halál ha majd kivág.
Üssük össze kelyheinket,
A kancsók ürűljenek;
Fennkiáltsuk: a hazának
Szép leányi éljenek!

Éljen a magyar szabadság!
Éljen a magyar vitéz,
Aki e dicső hazáért
Életét áldozni kész!
Adja isten, hogy Hunyadvár
Gyászoló gránitfokán
Törje csontját a magyar vért
Lesve szomjazó kaján.

Éljenek szeretteink, e
Drága honnak szentei,
Kik a közjóért buzognak,
Mint a nap tűzfényei!
Adja isten, hogy hazánknak,
Mint a nagy király alatt,
Három tenger partvidéke
Alkosson határfalat.

Éljünk mink is, akiket most
A barátság egybe font,

És borunkat vígan isszuk
S távol elkerűl a gond.
Fel vitézi a kulacsnak,
Pengjen össze a pohár!
Most igyunk! most! mert ki tudja,
Óra múlva mily sors vár.

APOTHEOSIS

Nyugosznak ők, a hősfiak
Dúló csaták után,
Nyugosznak ők, sírjok felett
Zöldell bokor, virány.

Zöldell bokor, zöldell virány,
Mert vérök öntözé,
És hálakönnyek hulltanak
Az égharmat közé.

Csatájok nem volt pártcsata
S ábrándos képzelet,
Mely dúl alkotni várait
A köz romlás felett.

Mely poklok mélyiből idéz
Viszályok angyalát,
Hogy vérszínnel borítsa be
A béke hajnalát;

Hogy nyomdokán lángvész, gyilok
Rablás pusztítsanak,
S e század szebb reményei
Sírokba hulljanak.

Csatájok a védelmezett
Népjog csatája volt,
Melyet szent eskü, szent kötés
Ellen zsarnok tiport.

Keblökben a köz érdekek
Szerelme lángola,
Karjokba tiszta honfitűz
Szablyája villoga.

Vad kényt, zsarnok parancsokat,
Láncot nem türtenek
S Szabadság, te szép égi lény,
Érted vérzettenek.

Vérzettek és elhulltak ők,
De győzödelmesen:
Tettök sugára átragyog
Időn, enyészeten.

Dicsőség bájvirágai
Vérökből termenek.
S sírjokról nagy világba át
Hírszellők lengenek.

Márványlapokra tettöket,
Örök betűivel
A történet komoly szavú
Múzsája vési fel.

Mint vítanak, mint estek el
Szabadság harcain,
Beszéli a vándor rege
Utódok ajkain.

Házájok most bús temető,
Népetlen pusztaság,
Paloták és faluk helyén
Fű nő s fenyérvirág.

Kiket megkimélt a halál,
A férfi bajnokok,
Vagyontalan földönfutók,
Hazátlan vándorok.

Roppant zajongó városok
Utcáin hallgatás,
Sápadt nők arcán síralom,
Bánat, szívszaggatás.

Romok között erőtlen, agg
Apák lézengenek,
Kik egy jövő szebb kor felől
Kétségbe estenek.

Ti gyászló nők, őszült apák,
Gyámatlan magzatok!
Elgázlott honnotok felett
Szűnjön siralmatok!

E porba omlott szép haza
Fel fog virulni még,
Van bíró a felhők felett.
Áll a villámos ég.

Az ész mindenható tüze
Támad föl ellene,
S a zsoldos szablyák ezrein
Győz a kor szelleme.

A síri gyászolás öröm-
Hangokká változik,
Keresztül dörgi a hazát
Kelettől nyúgotig!

S hol legtöbb honfivér lepé
A harci síkokat:
A népszabadság ott tenyészt
Legszebb virágokat.

ISTEN HOZZÁD

Bércről visszanéz a vándor,
Vígan int kies hazája,
Ott mosolyg a rónatáj;
De a messze távozónak
Szíve vérzik, szíve fáj!
Zeng felé a búcsuszó:
„Isten hozzád, bújdosó!"

Bérc alatt áll völgyek árnyán,
Csak felhőket lát honából,
Elmerült a rónatáj:
Ámde búja nem maradt el,
Szíve gyászol, szíve fáj;
Zeng felé a távol szó:
„Isten hozzád, bújdosó!"

Bérc és völgy is elmaradtak,
Felhőt sem lát már honából,
Ábrándkép a rónatáj:
Búja, mint az ég kiséri,
Szíve vérzik, szíve fáj;

Mély keservvel zeng szava:
„Isten hozzád, szép haza!“

Múlnak évek, fürte ősz már,
Elfeledte rég hazája:
Ám a kedves rónatáj
Sírig képben él előtte,
Szíve gyászol, szíve fáj,
S a halónak végszava:
„Isten hozzád, szép haza!“

ÉBRESZTŐ

Ébredj nagy álmaidból,
Ébredj, Árpád fia!
Fölkelt a nap: hazádnak
Föl kell virúlnia!

Ellenséges hadakkal
Víttál ezer csatát,
Szívvéreden ezerszer
Váltád meg a hazát.

A felvirradt kor ismét
Igényli szívedet;
Vért nem kér, csak hazáért
Égő szerelmedet.

Igényli, hogy becsűljed
Honod külföld felett!
Védd, ápold, mikkel isten
Megáldá földedet.

Amit gyártott magyar kéz,
Nevelt a hontelek,
Amit magyar zamattal
Ihlettek a szelek;

Mi a rónák felett él,
Hegyaknában terem:
Mind az nemes fajodnak
Erőt adó elem.

S függjön rajtad daróc bár,
S szembántó színzavar,
Becses, mikor hazáért
Égő szivet takar.

Ó, nemzet, nemzet, eszmélj,
Becsüld meg tenmagad,
Gyilkold le szolgavágyad,
Mely külföldhöz ragad;

Járj egyesült erővel,
Tégy egy szent fogadást:
Hazádnak istenén kül
Nem fogsz imádni mást!

Te népek óceánján
Hullámtól vert sziget,
Kit mint elsülyedendőt
Ezer jós emleget.

Mutasd meg a világnak,
Hogy még erőd szilárd,
Hogy ezredes fokodnak
Új ezredév sem árt.

Mutasd meg, mit vihet ki
Erős szívláng alatt
Az elszántság hatalma
És az érc akarat.

Ébredj nagy álmaidból,
Ébredj, Árpád fia!
Fölkelt a nap: hazádnak
Föl kell virúlnia!

JÓSLAT

Mit rejt a kétes jövendő?
Mért borúlt a láthatár?
A lelkek mély aggodalma
Szertelen viharra vár?
Végitélet kürtje szólít
Élők- és halottakat?
A Cherub lángszárnya zúg-e,
Megnyitván a sírokat?

Ó nem! — Népek háborognak,
A föld egy nagy Óceán,
Melyet megbántott kedélyek
Féktelen hatalma hány;
Forr a nemzetek haragja,
Megmozdúlt a félvilág,
Mert az élet szent nyugalmát
Zsarnokok felforgaták.

Földön nincs többé igazság,
Csak népgázló hatalom;

A szabadság mérges gúny lett,
Börtönkínok irgalom!
Harci zsákmány a tulajdon,
Senkinek sajátja nincs,
Honfi-hűségnek jutalma
Vagy kötél, vagy rabbilincs!

Jogbitorlás címe: törvény,
Rend a zsarnokkény neve,
Ember társadalmi léte,
Élet undorrá leve
Ámde megjön a bosszúnap,
Büntetendő vétkeket,
Hozván a sanyargatókra
Kárhozást, enyészetet.

Kelnek újra forradalmak,
Megkezdendők a csatát,
Bérencek sok ezre ellen
Küldve milliók hadát.
Megdördül a harci orkán,
S büszke várak, paloták,
Tornyok omladoznak össze,
S vérben úszik egy világ;

S Isten eljövend itélni
Népeket s királyokat
S pillantása porba sújtván
Embergázló trónokat,
S visszaadva millióknak
A természet szent jogát,
Zengni hallunk földön, égen,
Békehirdető imát.

S a rabszolga újra nép lesz,
Élvező törvényeket,
És az ember újra ember,
Aminek teremtetett;
S a Szabadság templomában
Trónt az Igazság emel,
Melyet minden földi féreg,
Minden fűszál ünnepel.

EGY ANYA KESERVE

Alszol csendes árny alatt,
Kisded gyermekem,
S nincs e földnek hajnala,
Mely felkölt nekem.

Téged egy rövid tavasz
Keble ringatott
Látál csak kies nyarat,
Őszi bájnapot.

Míg a tél elhozhatá
Gyász fuvalmait,
Sír ölében álmodod
Égi álmaid.

Vissza hasztalan sohajt
Dúló bánatom,
Hasztalan kiáltja szóm:
Kelj fel, magzatom!

Halmodon hullat szemem
Záporkönnyeket,

S könny és síralom nem ad
Néked életet.

Ah, nem ismer oly anya
Mély szívbánatot,
Aki még nem sírata
Megholt magzatot,

Akinek virágait
Sors nem tépte le,
Szép jövendőt, szép reményt
Táplál kebele.

Nékem nincs vigasztalás
E nagy ég alatt,
Messze túl az életen
Egy remény maradt:

Hogy virradni mennybe fog,
Mely felkölt nekem,
Üdvezűlet hajnala,
Drága gyermekem!

SOHAJTÁS

Múltadban nincs öröm,
Jövődben nincs remény,
Hanyatló szép hazám,
Miattad vérzem én!

Miattad zeng panaszt,
Örök bút énekem;

Sötét felhőd alatt
Ez élet gyász nekem.

Oly sok küzdés után,
Örvény s hullám közűl,
Segélni part felé,
Egy csillag sem derűl!

Ki szívet alkotál,
S belé érzelmeket,
Szeretni lángolón
Hazát és nemzetet;

Kinek hatalma szab
Törvényeket, határt,
Ó, népek Istene,
Küldj egy reménysugárt!

AZ ÚTAS

Messze vándorútra,
Rég kiköltözém,
Napjaim haladtak,
Nem haladtam én.
Szivem szép hazája
Még közel virúl,
Fellegek köszöntnek
Láthatárirúl.

Ah, ki honja földén
Mindent elhagyott,
Terhes annak útja,
Nem lép az nagyot;

Lassan megy, megállong,
Vissza-visszanéz,
Zeng-e még felé szó?
Jut-e a búcsukéz?

ŐSZI DAL

Köd borong; száll a daru
Zúgva fenn az égen;
Száll s meleg hazát keres
Déli messzeségen,
Néki ott virít a hon,
Hol nincs tél az ormokon.

Sárga a virágbokor,
A lomb hervadandó;
Amit látsz, ó föld fia,
Hamvatag, mulandó
Gyarló létből a kebel
Jobb hazába esdekel.

Szív, beteg szív, itt az ősz,
Lombjaid lehulltak,
S többé földileg neked
Ők ki nem virúlnak;
De ne szálljon bú reád:
Lelsz te is majd más hazát.

BÁRÓ EÖTVÖS JÓZSEF

BUCSÚ

Isten veled, hazám, bátrak hazája,
Isten veled, te völgy, ti zöld hegyek!
Gyermek-reményim s bánatim tanyája,
Isten veled, én messze elmegyek;
Ha visszatérek boldogulva, hon,
Hadd lássam népemet virányidon!

Nem, mint Helvécia hótakart tetői,
Nem nyúlnak oly magasra bérceid,
S tán szebbek a Provence daltelt mezői,
Mint zöld kalászt hullámzó téreid:
Virág mit ér, mit ér a bérc nekem?
Hazát kiván, hazáért ver szivem.

Az ég egy kincset ád minden hazának,
S a nemzet híven őrzi birtokát;
Császárról szól a francia fiának,
Büszkén mutatja Róma ó falát,
Hellásznak kincse egy elomló rom:
Tiéd, hazám, egy szentelt fájdalom.

Hallgatva áll Rákosnak szent határa,
Ah, régen hallgat immár a magyar!
S az ősök elenyészett nyomdokára
Az esti szellő új fövényt takar;

Hallgatva áll a tér, szivünk szorul.
S egy könny beszél hazánk nagyságirul.

S egy könny Budáról, mely magas tetőjén
Sötéten áll, egy bús emlékezet,
Nagy sírköve hazámnak temetőjén,
S ráírva mind, mi véle elveszett;
Régen szétdönté az idő falát,
Kövén meglátni a csaták nyomát.

S még áll Mohács, még áll! magasbra nőnek
Az új barázdán s régi hősökön
Kalászai, erőt ad a mezőnek,
Bár rég lefolyt, a férfi-vérözön;
Nincs kő határán, nincsen kúnhalom,
De áll a tér s nem vész a fájdalom!

S nem veszhet el, míg az ezüst Dunának
Nagy tükörén egy honfiszem pihen.
S magyar lakik a parton, s a hazának
Csak egy romlatlan gyermeke leszen;
Buda-, Mohács-, Nádornál elfutó,
Tán honom könnye vagy te, nagy folyó?

S ó én szeretlek néma bánatodban,
Hazám szeretlek könnyeid között,
Égőn szeretlek özvegy-fátyolodban,
Nehéz keserved melybe öltözött;
Bájlón mosolygsz, mert bár sorsod kemény,
Él még a sír felett is egy remény.

És most isten veled, talán sokára,
Örökre tán; hazám, isten veled!

Rég eltűnt ismert bércid kék határa
S tovább siet vándorló gyermeked;
Ha visszatérek, boldogúlva, hon,
Hadd lássam népemet virányidon!

A VÁR ÉS A KUNYHÓ

Áll grófi vár magányosan
A puszta bércfokon,
Kőcímer a kapuk felett,
Zászlók a tornyokon;

S mélyen kerítik árkai
Sok százados falát,
Hová török s tatár erő
Nem lelheté utát.

S egy kis lak áll a bérc alatt
Zöld rétnek közepén,
Nyugalmasan fészket rakott
A gólya, tetején.

Zöld a kerítés, kis falát
A dél sugáritól
Egy hársfa védi, födele
Nem nyúl ki ágiból.

De a magas tornyok felett
S a kisded ablakon
Egy nap sugára játszadoz,
S mindent egy fénybe von.

S kéken terül a tiszta ég
A vár s kunyhó felett,
Egyképen mintha áldana
Urat s szegényeket.

*

Eljött az est, csikorgva nyílt
A tölgyfa várkapu,
S büszkén köszöntve lép elő
A deli úrfiu.

Aranykard csördül oldalán,
Dolmánya gyöngyözött,
S reszketve csillog drágakő
A nyuszt-kalpag fölött.

Eljött az est szép hajnala,
S a kunyhó ajtaján
Pirúlva, mint az ég, kijő
A szép jobbágyleány.

Remegve lép, s meg visszanéz,
Megáll s tovább siet.
A völgyben nincs ily szép leány,
Világon sem lehet!

Ah, régen vár az ifiú
Erdő sötétiben,
Siet, siet a szép leány,
Keblén majd megpihen.

Szű szűn dobog, ott állnak ők
Hallgatva boldogan,
Eltűnt a vár s a kunyhó rég
Az éj homályiban.

Eltűnt a föld s a nagy világ,
A gyémánt s címerek:
Egy érzeménynek lángiban
Dobognak a szivek.

*

Magasan ül a büszke gróf
Várának termiben,
Arca komoly, fehér haja,
A szív örömtelen.

S az ajtó nyílik és belép
A grófnak egy fia.
Egy földmíves s egy szép leány
Vezetve általa.

„Atyám! — a deli ifju szól —
Add szent áldásodat,
Csak őt, csak őt szerethetem,
Csak érte él fiad."

„Csak őt? csak érte?" szól az agg,
S harag gyúl arcain —
„Mocskot, tudod, nem szenvedek
Ősimnek címerin."

„Mocskot nem szenvedek magam
— Szól a földmívelő —
Nevem felett; leányomat
Mért csábitá el ő?"

„Itt függnek ősim képei —
A gróf szól — s címerek,
Nincs köztük egy is nemtelen,
S nem lesz, mig én leszek.

Nemzetségfám terjedten áll,
Áll ősim tereme,
A harcmezőn pihennek ők,
E faj hősök neme."

Szól a jobbágy: „Velem leány!
Gróf úr, isten veled,
Erősen áll az ősi vár,
S hires vitéz neved.

De voltak ősim nékem is,
Van nékem is hazám,
S a gróftul nem koldúlt kenyért,
Bármily szegény, apám.

E hársat, nézd, száz évivel
Csekély lakom előtt:
Nemzetségfának ülteté
Ősöm a zöldelőt.

Felnőtt a fa, száz ágakat
Hajtott erős töve,
S hidd el, gróf ur, jobbágyod is
Gondol még ősire.

Ha ott ül estve, s a mező
Kaszálva illatoz,
S az est harangja énekel,
Mint egy szentelt koboz:

A múlt időkre gondol ő
Miként te, hős uram,
S a nemtelen szemekből is
Megindúl a folyam.

Mert voltak ősim nékem is,
Hazáért vérezők,
S mert nem említed tettöket,
Tán nem vitézek ők?

Bár ősöd hantja szépen áll,
Ismert a harcmezőn,
A népnek hamva, büszke úr,
A por eldődidön."

A jobbágy szólt, s büszkén kimegy
Hol kis kunyhója áll,
De ah, szelid leánya ott
Nyugalmat nem talál.

S nyugalmat nem talál a gróf
Fia, sohajtozik:
A várban s a kunyhóban egy
Keserv uralkodik.

*

Ősz lett, a hársak zöldje hull,
A fecske elrepűl,
Elszáradt lomb csörögve száll
A kis kunyhó körűl.

S a büszke várnak tornyain,
S a tölgykapu felett
Busan szállong gyászlobogó
Szines zászlók helyett.

Csikorgva nyíl a várkapu,
S kilép a gyászsereg,
Egy rézkoporsót visznek ők,
Rajt festett címerek.

Nyílik a kunyhó ajtaja,
Fehér leányok ott,
Virágtakart födél alatt
Kihozzák társokat.

Megállanak a zöld mezőn
Új sírgödör körűl,
S a gróf s a jobbágy bánata
Egy könnyüvé vegyűl.

Rög rögre húll, temetve ott
Két fájó szív pihen,
A gróf és a jobbágyleány
Egy sírnak mélyiben.

EGY ÚJSZÜLÖTT GYERMEK HALÁLÁRA

Alig jött s már is elhagyott,
Akit úgy vártatok,
Szerelmeteknek gyermeke; —
Szülék, ne sírjatok!

Édes a hosszu nyúgalom,
Bár percnyi lét után;
Nem jó nekünk a föld szinén,
Alatta jobb talán.

Hisz azt, mi életünkbe szép,
Ő már élvezte itt:
A napnak meleg sugarát,
S anyjának csókjait.

MOHÁCS

Eldődeink siralmas harchelyén,
Zöldebb a fű Mohácsnak mezején;
Több illat tölti a virágokat,
S a gazda, mondják, szebb kalászt arat.

E földet hősök vére áztatá,
Azért küld Isten ily áldást reá;
Mert szent határ az s puszta nem lehet,
Hol honfiszív honáért vérezett.

Ó ne sirasd meg annak végzetét,
Ki a hazáért adta életét!
Édesen alszik anyja kebelén,
S áldások őrzik csendes nyughelyén.

Mely a hazáért élt, a hű kebel,
Földjét termékenyítve hamvad el;
És szelleme a sír körül marad,
Tettekre intvén az utódokat.

VÉGRENDELET

Ha majdan átfutottam
Göröngyös útamat
S hová fáradtan érek,
A sír nyugalmat ad:

Márványszobor helyébe
Ha fennmarad nevem,

Eszméim győzedelme
Legyen emlékjelem.

S ha majd kijőtök néha
S megálltok síromon,
Zengjétek el a legszebb
Dalt néma hantomon.

Magyar dalt, lelkesítőt,
Melynél a szív dobog,
Tán halva is megértem,
S keblem hevűlni fog.

És sírjatok egy könnyet
Barátotok felett:
Dalt érdemelt, mert költő,
Könnyet, mert szeretett.

CZUCZOR GERGELY

RIADÓ

Sikolt a harci síp: riadj magyar, riadj!
Csatára hí hazád, kifent acélt ragadj!
Villáma fesse a Szabadság hajnalát,
S fürössze vérbe a zsarnokfaj bíborát!
Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene!
Az isten is segít, ki bir velünk?
Szabad népek valánk, s azok legyünk!

Nem kell zsarnok nekünk, csatára magyarok!
Fejére vész halál, ki reánk agyarog,
Ki rabbilincseket s igát kohol nekünk,
Mi sárga-fekete lelkébe tőrt verünk!
Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene!
Az isten is segít, ki bír velünk?
Szabad népek valánk s azok legyünk!

A föld talpunk alatt, s fejünk felett az ég,
Tanú legyen, hogy áll Árpád hős népe még;
S mely e szent földre hull, minden csepp
Kiáltson égbe a bitorra bosszuért! [honfivér,
Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene!

Az isten is segít, ki bir velünk?
Szabad népek valánk s azok legyünk!

Tiporva szent jogunk, szent harccal ójjuk azt,
Pusztítsa fegyverünk a fondor lelkü gazt,
A zsarnokok torán népek vigadjanak,
A nép csak úgy szabad, ha ők lebuktanak.
Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene!
Az isten is segít, ki bir velünk?
Szabad népek valánk s azok legyünk!

Elé! elé! Jertek haramiahadak,
Kiket nemzetbakók gyanánt uszítanak,
Temetkezéstekül, ti bősz szelindekek,
Helyet dögész-vadak gyomrában leljetek!
Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene!
Az isten is segít, ki bir velünk?
Szabad népek valánk s azok legyünk!

Szivünk elszánt keserv, markunk vasat szorít,
Csatára milliók imája bátorít;
Ó, drága véreim, vagy élet, vagy halál,
De szolganépre itt a zsarnok nem talál!
Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene!
Az isten is segít, ki bir velünk?
Szabad népek valánk s azok legyünk!

Vitézek, őrhadak, fogjunk bucsúkezet,
Iszonytató legyen s döntő az ütközet,
Ős áldomás gyanánt eresszünk drága vért,
Végső piros cseppig hadd folyjon a honért!

Él még a magyarok nagy istene,
Jaj annak, ki feltámad ellene!
Az isten is segít, ki bir velünk?
Szabad népek valánk s azok legyünk:

A BOROS VÁNDOR

Bort ittam én, boros vagyok,
Haza mennék, de nem tudok,
Aki tudja, mért nem mondja,
Merre van az országútja.

Leányt láttam, s megszerettem,
De a nyomát elvesztettem.
Aki látja, mért nem súgja,
Merre megy a szivem búbja.

Piros csizmás lelkem, hugom,
Kár sietned olyan nagyon,
Hisz én oly jó legény vagyok,
Ily hetykén csak ma ballagok.

Törjön el az út kereke,
Sülyedjen el a feneke,
Mért oly hosszú, mégis szoros,
Alig fér el rajt egy boros.

ESIK ESŐ . . .

Esik eső a mezőre,
Csak úgy dűl,
Hej, csak egy csepp esnék babám
Szeméből.

Eső után szebben virít
A mező,
Könnyezve szebb a lágyszivű
Szerető.

Viszi a szél a felhőket
Lefelé,
Felhők mögül ragyogó nap
Jön elé.
Hej, bár vinné búmat is el
Magával,
Csak engemet hagyna együtt
Babámmal.

TEMETŐBEN

Csipkére van fehér kendőm szegve
Borult szemem könnyekkel van telve,
Fehér kendőm szellő lebegteti,
Könnyemet senki sem törölgeti.

Fehér rózsabokor, nincs virága,
Az őszi derektől tar az ága,
Majd nyílik a tavasz, s kihajt újra,
Nyílik énnekem is, de csak búra.

Piros lábú fehér galamb elszáll,
Repül, repül, míg párjára talál,
Mért nincs szárnyam? de ha volna is bár,
Sas röptével sem érném el őt már.

Fehérfalas kis kápolna körül
Fakeresztek közt sok halom zöldül,

Egyikre közülök ráborulok,
Szeretőm sírja ez, kit gyászolok.

Áldjon meg a jó ég, hogy szerettél,
Sötét sírba hív szerelmet vittél.
És engemet hagyjon el az Isten,
Ha kivüled valakit szerettem.

GÉMES KÚT

Kerek puszta, gémes kút,
Oda visz a gyalogút,
Gyalogúton egy kis lány,
Szedi lábát szaporán.

Gyalogúton a kis lány,
Hová megy oly szaporán?
Üres korsó kezében,
Tűz szikrázik szemében.

Gulyásbojtár a kútnál
Itatna, de csak ott áll.
Hej te kis gulyásbojtár
Tüzes szemed kire vár?

„Üres korsót töltök én,
Lángszerelmet oltok én,
Gyalogúton kis leány,
Erre, erre szaporán.“

A HUSZÁR

Szép gazdasszony, van-e ebéd?
„Van bizony."
Lesz-e puhára vetett ágy?
„Lesz bizony."
Jaj galambom, eszem a szép
Ajkadat,
Itt maradok, nem megyek egy
Tapodtat.

Gazda, van-e zab a lónak?
„Nincs biz ott."
Van-e széna a tartóban?
„Nincs biz ott."
Menjünk lovam, meg nem él itt
A huszár;
De azért a szép asszonyért
Mégis kár!

KORA HÁZASSÁG

Kis kakasnak taréja sincs
S kukorikol immár!
Tejes száju legényke
S esze lányokon jár;
Talán meg is házasodik,
Csak ez volna hátra!
Minden okos azt mondja rá:
Ember kell a gátra!

Alig birja még a kévét
Szekérre föladni,

Kapanyelet sem tudna még
Jó móddal faragni,
Már is gazda akar lenni,
Ó Isten csudája,
Kivált ha nincs egyebe, mint
Botja, tarisznyája.

Lógó helye a csikónak
Nem a rúd melléke:
Embersorba nem illik a
Gyerek vőlegényke:
Míg a csibe nem kapargat
Étke addig kása.
Aki keresni tud, annak
Legyen hitestársa.

Erzsike még tegnapelőtt
Bábjaival játszott,
S tegnap már a kis csintalan
Legénnyel cicázott,
Ejnye gonosz, holnap talán
Fülig szerelmes lesz,
S ha jól megyen, holnapután
Jegygyürűt, kendőt vesz.

Lassan, lassan, húgomasszony,
Tud-e sütni, főzni?
Fonni, varrni és szapulni,
Kecseget fölözni?
Hányszor fordul a motóla,
Míg kerűl egy pászma?
Mit tesz a jó gazdasszony, hogy
Fehér legyen vászna?

Jaj tenéked szegény gazda,
Lesz ételed kozmás,
Ínyedhez ragad a gombóc,
Kenyered lesz záklás,
S keserű vaj, penészes sajt,
És avas szalonna,
Majd azt mondod: Csak ily leányt
El ne vettem volna.

De meglelte zsák a foltját,
Egyik egy hián húsz,
A másik meg tizenkilenc,
Ki-ki egy bakot nyúz,
Szaporodik a gazdaság,
De nem a kamrában,
Tojós tyúkjok sincs, de vagyon
Bölcső a szobában.

Rossz fának rossz az almája,
Holló fia holló,
Élő sövény úgy jó, hogyha
Nyesi kertészolló,
Ha az anya ásítozik,
Fia száját tátja,
Lusta néni lányának a
Munka nem barátja.

A FALUSI KIS LEÁNY PESTEN

Jaj be szép az a Pest, Istenem, be szép!
S benne milyen úri, mily szelíd a nép,
Összevissza jártam útat, útfelet,
De szemem nyugonni nem talált helyet.

Ablak ablakon van három négy soron,
Oly magas falunkban nincsen a torony.
A sok utca tömve, mint a méheraj,
Jobbra, balra fényes gyöngy, ezüst, arany,
S mintha búcsu állna későn és korán,
Cifra ott a férfi, asszony és leány.
Ám csudálni méltó mindenek fölött,
Hogy kevély alig van annyi úr között.
Mert kosárka almát vittem áruba
S feltakarva szépen ültem kapuba.
Ott hogy üldögéltem én szegény leány,
Szépen néze minden átmenő reám,
És sokan, de hogy mért, nem tudom biz én,
Visszafordulának többször is felém.
S három könyves úrfi már is körbe vett,
Egyik kérdi tőlem: „Húgom mi neved?"
Kérdi a másik is: „Hol lakol babám?"
És a harmadik mond: „Lelkem nézz reám!"
Én meg elpirúltam, ó de hogy is nem,
És csak úgy susogva mondtam meg nevem.
Hányával kel almám? meg nem kérdezék,
Ám ha annyi lett is volna, megvevék.
S mennnyi furcsa szépet kelle hallanom,
Azt úgy elbeszélni ó dehogy tudom!
„Hozsz-e még be almát, itt ülsz akkor is?"
Kérdezének Isten tudja hányszor is.

Jaj be szép az a Pest, Istenem be szép!
S benne milyen úri mily szelíd a nép!
Ahogy álldogáltam utca szögletén,
Nagy sietve jött egy szálas úr felém,
Fénylett rajt ezüstös szép kalap s ruha:
Gazdag úr lehet, de még sem katona,
Állni cifra hintón láttam olyat én,

Bajsza jól kikenve, barna mint a szén.
„Enyje gyöngyöm-adta kis magyar leány,
Nem szeretsz-e engem? én szeretlek ám.“
Így köszönte szépen, és tán ismere,
Mert úgy híva, hogy csak menjek el vele.
„Nem lehet,“ feleltem, s kérdezé: „miért?“
„Mert anyámtól meg van tiltva, hát azért.“
„Be ne menj leányom“ — ez volt a szava,
„Bár akárki hína, házba sehova.“
„Kis szivem, tehát csak nem jösz el velem?“
Monda, s megszorítá kétszer a kezem.
S búsan ott hagyott az utca szögletén,
No de mit tegyek, ha tiltja a szülém!

Jaj ha megharagszik az az úr reám!
Mit miveljek akkor, mert hatalmas ám:
Egy kosár almával bémegyek megint,
És ha majd anyám a régi módra int,
Szépen kérem őtet, hadd legyen szabad
Fölkeresnem azt a szép ruhás urat,
S hogy haragja szünjék, csókolok kezet,
Néki nyujtom által a legszebbeket,
És igérem, hogy azt nem teszem soha,
S félni nem fogok, mert ő nem katona.

SZONDI

Mily had kel drégeli völgyön elé,
S vet vérszemeket hegyi vára felé?
Ádáz Ali tábora durrog alatt,
S rombolja tekékkel a sziklafalat,
Vaj támad-e hős
Oly bátor, erős,

Kit nem tud ijeszteni veszély, zaj
S nem hat le szüvére haláljaj?
A vár kicsin, ellene nagy sereg áll,
Hódulnia kell, vele szembe ha száll.

Jó Szondi parancsol az ormi lakon,
Buzdítja vitézit az őrfalakon;
Lobbannak az álgyuk, a bástya zuhan,
Jelt ád Ali, s népe reája rohan.
Van harci zavar;
Helyt áll a magyar,
Vérben hörög a török és vész,
Döbbenve vonúl tova más rész,
S Drégel, valamint ama gránit orom,
Rongálva ugyan, de megáll szabadon.

Új harcra megy edzeni Szondi magát,
Vágy hallani harcriadói dalát,
S apródinak int, de remegnek ezek,
A két dalos ifju igyen kesereg:
„Jó gyámolapánk,
Nagy vészbe jutánk,
Nincsen ki elűzze fejünkről,
Fussunk el e mostoha helyről,
Hajt kínos igába a durva pogány,
Vagy lángdühe fegyvere élire hány."

Mindkettejök oly deli, s fürge fiú
Jó Szondi kegyencei, s ez neki bú,
A vár bekerítve, bocsássa, hova?
Vész éri, ki mer szakadozni tova,
„Édes fiaim,
Kis dalnokaim,

Nincsen hova mennétek ut már,
Ad még menedékhelyet e vár.
Míg víni hadam megy a völgybe velem,
Égnek könyörögjetek, óvja fejem."

Így Szondi. Körötte kis őrhada gyűl,
S részével az elleni hadba vegyűl.
Küzd, harcol: előtte s utána halál,
Kínjajja liheg, hova kardja talál.
„Hol hadfejetek?
Hozzá sietek.
Keljen velem önmaga bajra."
Kész ott Ali a viadalra.
Csörgnek viszonozva dűhfegyvereik,
A bég sebesülten odább futamik.

Álgyúk törik újolag a falakat,
S már külsejök öszve halomra szakadt,
Lobbot vet a vár magas ormozata,
S a láng harapó dühe szertehata.
Tódúl Ali fel,
Rá Szondi kikel,
Nem néz, nem ügyel, kire, csak vág,
S már látja, hogy a csatahely tág;
Nincs egy török, aki megállani mer,
Száz van, ki lesújtva mögötte hever.

Drégelre fel ím Ali-küldte követ
Zászlósan Oroszfalu papja, siet.
Néz Szondira búsan a jámbor öreg,
S hozzája, keservkönyüt ejtve, rebeg:
„Ó drága felem.
Jer Szondi velem,

Enged szabadon Ali menned,
Nincs, látod, úgy is hova lenned.
Drégel rom, erős Ali, gyenge hadad,
Kíméld meg utóbbi javunkra magad."

Jó Szondi a jámbor atyára borúl,
Lágyúl, szüve, majd hamar elkomorúl,
Kardjára csap, égbe felölti kezét,
S mond a törökökre szegezve szemét:
„Esküt fogadok:
E helyt maradok,
Nincs alkum örökre pogánnyal,
Játszik szava s kénye hazámmal.
Míg e kar acélt bír emelni, velek,
Élj boldogul! — én viadalra kelek."

A bég, mivel állni akarta szavát,
A várnagyi válaszon ette magát.
„Hát vesszen el, aki szavamra nem ád,"
Szól s fölveri mind valamenyi hadát,
Egyszerre ropog
Húsz álgyútorok,
Vársarkon az őrtorony eldől,
S öl részt a maroknyi seregből;
Jancsár, spahi, s asszap üvöltve tolúl,
S a vár bekerítve szükebbre szorúl.

Többször viszonoztatik a rohanás,
Drégel maga már hamu s sziklarakás;
Vív a magyar és sebes arcra terűl;
Sírnak kis apródjai Szondi körűl.
Mint bérci fenyő
Rendíthetlen ő,

  Apródjaiért öli csak gond.
  S mellette vitézeinek mond:
„Küldjétek el a fogoly ozmanokat,
S hozzátok előmbe a főrabokat."

Kettőnek aranyban ajándokot ád,
És drága szegélyzetü nyest-kacagányt,
Öltözteti dúsan a kis fiukat,
S küldvén velök, ejt vala ily szavakat:
    „Üdvözlöm Alit,
    Kit bosszu hevít;
  Elszenvedem, öntse ki bár rám,
  Csak szánja meg két kicsin árvám,
S oktassa csatákra, s ha tenni fogom
Majd lelkemet, eltakarítsa porom."

Drégel közepén sürü füst gomolyog,
A máglya kigyúl, s föl egekre lobog.
Mindent megemésztete Szondi vele,
Amely javat ott takarítva lele.
    Majd kardot emel,
    Ménólba megy el,
  Nyerges Daliját üti szügybe,
  A többit is átdöfi rendbe,
S mond: „Földiimet soha Szondi lován
Ülvén, ne kerítse, ne űzze pogány."

Dolmányt aranyost veszen, és süveget,
S állítja nyomában a kis sereget.
Istent velek, esve le, térdre, imád,
S hallatja utószori búcsuszavát:
    „Rontsunk ki tehát,
    Szebb látni halált,

S honért tusakodva kimúlni,
Mint gyáva sok életet unni.
Hű társaim! itt van az óra, jerünk,
Isten kegye járjon örökre velünk."

S dárdásan előre hajolva nyomúl,
A sok dühös ozman elébe tolúl.
Hozzá torolatlanul érni ki mer?
Földhöz sokat ő fene fegyvere ver.
Lábán seb esik,
Térdére esik,
Karjában erő lobog, öl, ront.
Míglen sok ütött sebe vért ont.
Hajh! még nem szüve, hanem élete fogy,
S dárdája kezébe szorúlva lerogy.

A bég, noha vad, s dühe Szondira fúlt
A hült erü bajnokon elszomorúlt,
A hegyre temette a hős tetemet,
S dárdát maga szúra le sírja felett.
Ott szendereg ő,
A harckeverő,
Kit nem bira győzni veszély, baj,
Nem szálla szüvére haláljaj:
Most a maradék magyar áldja nyomát,
S enyhítgeti mennyei béke porát.

GARAY JÁNOS

ÚTI DAL

Messze visznek
Messze szép hazámtul;
Mérföldekre,
Mérföldek honán tul.
Merre visznek, meddig érek —
Nem gondom nekem;
Nyugtom én a távozásban
Föl nem lelhetem.

A szivemben
Mint selyembogárnak,
Száleresztő
Tündérek csatáznak,
Menjek a nap bölcsejéhez,
Át a föld szinén,
Mindenütt csak szent szerelmem
Szálán csüggök én.

MÁTYÁS KIRÁLY GÖMÖRBEN

Mátyás király nem értett honn ülni kényesen,
Értett a harci ménen megülni győztesen,
S ha harci nem valának, bársony nyugágy he-
Mátyás király kezébe birói pálcát vett. [lyett

Bejárta szép országát, s mint béke angyala,
Törvényt, igazságot tett, amerre járt vala,
Bejárta a Dunának s Tiszának mesgyeit,
Kihallgatá urával a pór sérelmeit.

Törvény után, követvén az ős magyar szokást,
Tartott az útazásra Gömörben áldomást;
Az áldomások árja enyelgő és komoly,
Mikép Maros aranyja, Tokaj nedűje foly.

Van, aki a királyért üríti a kehelyt,
A hon virágozása dobogtat más kebelt;
Ez a német vesztére nagy rettentőt iszik,
Az a török halálán, ez a csehén bízik.

S végig lakoztanak már, és végig ittanak, —
Egyért feledtek inni a vigadó urak,
S vigalmok a hegyig hat, hol munkás hangya-
A tő tövét kapálja pőrén a póri nép. [kép,

Mátyás király a tréfát fölötte kedvelé,
Mátyás király föláll s int a szőlőhegy felé:
„Ím, dolgozott a munkás, mig vígadánk, urak
Ne váltanók fel őket, hogy ők vigadjanak?

Fel, a király nyomába!“ Szól és előre mén,
Miként a fölkelő nap a fényes ég ivén,
Utána mén az urnép, vontatva, s kénytelen,
Miként a lomha árnyék a test után megyen.

S bámészan a parasztok reá tekintenek,
Kiváncsilag megállnak a vándor fellegek;
A nap kibú alóluk, meglátni a csudát!
A hős király kezének ügyében a kapát.

Mátyás király megedzett s dologszokott vala,
Az úri nép puhán nőtt és otthon lomhula;
Mátyás király ügyes volt és könnyü termetű,
Az úri nép nehézkes, tömör tekintetű.

Mondjam tovább, ne mondjam a tréfa folya-
Mint űli a veríték az úrnép homlokát? [mát,
Mondjam tovább, ne mondjam: a gyors király
Miképen jobbra balra az úri nép kidől? [mögől,

„Uram, király! — kiáltnak — pogány dolgot
[mivelsz,
Kegyelmetes tréfáddal még mind rakásra ölsz.
A kardot elviseljük, kapáljon aki tud!“
És a panasz keserve Mátyás fülébe jut.

De mint a könnyü sólyom, fölöttük a király
A megkapált barázdán nem fáradottan áll;
Arcára méltóság ül, szigor van homlokán,
S a lelkendő urakhoz ily szó jön ajakán:

„Ám hagyjuk a szokatlan dolog kisérletét,
De megjegyeznetek kell nehéz verejtekét:
A föld, urak, kemény rög, s ki azt megmíveli
Véres verejtekének gyöngyével öntözi.

Azért, ha máskor isztok, nem kell felednetek
Az áldomásba szőni, hogy éljen népetek!“
Szólott, s az úri nép megjegyzé az oktatást:
Mátyás király Gömörben így tarta áldomást.

AZ OBSITOS

I. AZ OBSITOS ÉS NAPOLEON

Hárman valának együtt, a potrohos biró,
Egy obsitos vitéz, és a furfangos iró;
A többi asztaloknál együtt és szerteszét,
Vidám paraszt legények itták a hegy levét.

Ott ültek, iddogáltak vecsernye óta már,
Keringett és fel is dőlt a bujdosó pohár;
Mátyás király se nyert tán több éljent a Dunán,
Mint mennyit Háry János, az obsitos, magán.

S volt is miért e nagy zaj, ez éljen-háború,
Az obsitosnak párját nem látta hat falú,
A szem, a száj elállott merész beszédein,
Ország-világ csodálta vitézi tettein.

Most is kezébe kapván az öblös meszelyest,
Kalandos életéből regét regére kezd.
Hol s merre járt, mit látott, mit tett ő s társai,
S hallgatva függtek rajta mindnyájok ajkai.

Ő, ki ármádiákat vert széjjel egy magán,
Tul jára hadnagyával az Operencián,
Ki francia fejekkel sátrát körül raká,
És a világ végénél lábát lelógatá!

„De még ez mind csak semmi,“ szokása mon-
[dani,
S közelb csoportosulnak a többit hallani.

„Mit! semmi? — mond a biró — a soknál is
[sokabb,
Igyék, komám!“ és isznak mindnyájan mint
[a csap.

„Nem addig van — kiált most a furfangos diák,
A legjavát elhagyta — és most őt hallgaták
Kendtek még mit sem tudnak, ha egyet el
[nem mond
Hogyan fogá el bátyó, a nagy Napoleont.“

„Hm! mond az obsitos hős, — a nagy Napo-
[leon!
Nagy ő a franciák közt — és vállán egyet von,
De engem úgysegéljen, nem a magyar között,
S hát még — veté utána — magyar huszár
[előtt!“

És itt magát értette az obsitos baka,
Ámbár lovon sohsem volt éltében jó maga:
De annyit emlegette és annyiszor lovát,
Hogy végre is huszárnak kellett hinni magát.

„Hol volt, hol nem, bizonnyal már meg nem
[mondhatom,
Kétszázezer vitézzel jött ránk Napoleon, [lánk,
Mi tán mindössze százan, vagy kétszázan va-
Mind nyalka szép huszárok, mind tűz és annyi
[láng.“

A furfangos diák itt szörnyet prüszente rá,
De Háry ő beszédét tovább is folytatá:
„Kétszázezernek ellen kétszáz, az angyalát!
Mit gondol kend, biró úr, ki adta meg torát?“

„Ki adta volna, hát ki!“ viszonz a kérdözött,
„Csak volt a kapitányban ész, és nem ütközött!“
„Volt ám, de volt kurázs is, komék és mek-
[kora!
Megütközénk biz, és hogy!“ kiált a vén baka.

„Magam valék az első, ki közbe vágtaték,
Hullott a franciája, mint húll a fű, a jég!
A nap megállt fölöttünk bámulni a csodát,
Kétszázezret hogy vert meg kétszáz, az an-
[gyalát!“

És a diák ujonta szörnyet prüszente rá,
De Háry ő beszédét tovább is folytatá:
„Futottak már a francok, mint szélben a ka-
[táng,
Utánok a magyarság, hogy szinte fulladánk!

S im a futóknak közte meglátom a vezért,
Arany kengyelben lába, lovával szél sem ért,
De én is paripámat utána rugtatom,
S egy sűrü erdő szélén — vitézül elfogom.

„Az angyalát! kiálték, s megcsípem őt nyakon,
Most valld meg, úgy-e, hogy te vagy a Na-
[poleon?“
„Való, ami való — szólt — vitéz, hogy az
[vagyok,
Csak éltemnek kegyelmezz, adós nem mara-
[dók.

Kérj tőlem ami tetszik, vitéz magyar legény,
A franciák császára kincsekben nem szegény!“

„Az angyalát! — kiáltám — uram, nem ad-
[dig a!
De jősz a kapitányhoz lánchordta francia."

És a diák ujonta szörnyet prüszente rá,
De Háry ő beszédét tovább is folytatá:
„Mentünk és mendegéltünk, s kiérvén a sikon,
Egy hatlovas hintó áll előttünk gazdagon.

A hatlovas hintóban egy úri asszony ült,
Aranytól és gyémánttól ruhája nehezült,
Amint reánk tekinte: Ó Jézus Mária!
Kiálta, mert hogy ő volt Mária Luiza.

„Igy kell-e téged látnom, ó nagy Napoleon!
Én nagy felségü férjem, kegyetlen láncokon?
S ki vagy te, jó vitézem, ki őtet elfogád?"
„Vitéz Joannes Háry, — mondám — az an-
[gyalát!"

„Halld, amit én tenéked itt mondok, jó vi-
[téz —
Szólt most az úri asszony, s mélyen szemem-
[be néz —
Te oly vitézi tettet követtél itten el,
Minőt még egy magyar sem, mely nagy díjt
[érdemel.

Ha őt te elbocsátod, igéretet teszünk,
Hogy holtom- s holtodiglan enyém tiéd
[leszünk." —
„Az angyalát! kiáltám, felséges asszonyom,
Tudom, mi a becsület, legyen szabad rabom.

Szép asszonyért, szép lányért az igazi vitéz
Tüzet, vizet kiállni, pokolba menni kész,
Vitéz Joannes Háry igaz magyar nevem,
Üljön fel császár úr, — itt van reá kezem!"

És a diák szörnyűen s nagyot prüszent közé,
De Háry ő beszédét ekképen végezé:
„Mondottam és a császár legott elvágtatott,
De két kezembe két szép arany órát nyomott.

Az egyiket, gondoltam, kapitányomnak ha-
[gyom.
A másikat későbben elkérte hadnagyom:
Az angyalát! csak egyet tartottam volna meg,
Mert most el is hihetik, nem is, kigyelmetek."

De ők hitték mindannyin, a potrohos biró,
A vígadó legények, meg a gonosz iró,
A furfangos diák is nagyot hörpentve szólt:
„Nincs oly vitéz a földön, mint Háry bátya
[volt!"

II. AZ OBSITOS LÁTOGATÁSA FERENC CSÁSZÁRNÁL

Nagy, derék vitéz kend, vitéz Háry János,
A sereg kend nélkül bizony nagy hiányos.

Vajh sokat beszélt el sok vitéz dologról,
Amit ember nem hall hetvenhét országból.

Elbeszélte nekünk: Franciaországban,
A tengernek partján hogy járt Padovában.

Látván ő nagy partján óriási rákot,
Ollójával felvett egy lovas kozákot.

És midőn bejárta szép Tirolországot,
A stájer hegyekben oly magasra hágott:

Hogy haját a napnak lángja meg ne kapja
A hegyet végiglen csak hason mászhatta.

Máskor Mantovában kedvre táborozván,
Hétfejü sárkánnyal vítt mint egy oroszlán.

És ki tudná végét, és ki tudna mindent,
Vitéz Háry János, vajmi nagy vitéz kend.

De ha még ezerszer oly vitézlő volna,
Mint a mekkorának tudja kendet Tolna,

Azt nem engedjük meg, ily jó kedvben lévén,
Hogy ne mondatnók el e vidám tor végén:

Mint s hogyan járt el kend Bécsnek városá-
Király ő felsége látogatásában. [ban,

És az obsitos hős társin eltekintvén,
Megsodorja bajszát, kettőt is köhintvén.

Kémlelődve, nincs-e tán diák körötte,
Aki elprüsszentse jó magát fölötte.

De diák ez egyszer nem volt a bokorban,
Mind igaz hivő vett részt az éjji torban,

S vitéz Háry János isten igazában,
Elveté a sulykot ő bátorságában.

„Bécsbe — kezdé — Bécsbe, hát no hébe hóba
Kedvem szottyan, menni kis látogatóba.

Sok barátom él ott, s nem egy generális,
Sőt valót beszélve, maga a király is.

Kinek ő felségét a halál torkából
Én mentettem meg, nem messze Padovától.

Mentem mendegéltem — vagy mit is beszé-
[lek?
Gyors fakóm vitt hátán, mint igaz hogy élek.

Hej ha élne, most se látná senki párját,
S mint a szél elértem rajta Bécsnek várát.

És hogy a hajnallal a városba értem,
A király házára mindjárt rá ismértem,

Kétfejü sasáról, mely a háztetőn űl,
S mindennap egy tulkot költ el egy ebédűl.

Ott fakó lovamról kényesen leszöktem.
A sövény fájához, mint illik, kötöttem.

Magam végig mentem az isterázsákot,
Egytől egyig ismert, régi jó barátot.

Végre eljutottam a tornác végére,
Kezem egy ajtónak tevén kilincsére,

Vasból volt az ajtó, de nem nyílt szobába,
Szép fehér ezüstből másik nyílt nyomába,

Az ezüst után a harmadikba buktam,
Tiszta szín aranyból, ott be is nyitottam.

Hát nem is hogy én, de amint rám tekinte,
Maga ő felsége szólt, s magához inte.

„Isten hozta kendet, régi jó barátom,
Nos hogy állunk — kérde — frissen — amint
[látom.“

“Hála isten — mondám — megvagyok biz ott
Még a régi bőrben, mint láthatja fölség. [még!

Jó fakóm is, az no, melyen ő felségét,
Egykor megmentettem; járja de a végét.“

S jó hogy említettem, a szegény páráját,
Mert legott a jó úr így kezdé mondását:

„Hát ugyan hol hagytad a szegényt? azonnal
Istállóba vele, parádés lovammal

Egy-azon jászolból kapjon eleséget,
Még pedig aranyból!“ s küldte a cselédet.

„Hát te már ettél-e?“ kérdezé jósággal,
„Nem bizony még felség! kérem átossággal.“

„Semmi no, csak ülj le — mondá és leültem —
Van még vacsoráról egy darabka sültem.“

S az asztal fiából egyben ki is vette,
S egy fehér cipóval én elém letette

Erre bekiálta a mellékszobába,
„Van-e még, héj anyjuk, a slivovicába?“

„Nincs bizony, felséges férjem és királyom,
Most kapá utolsó kortyát a lokájom!“

Szólott a királyné. „Ej no, küldjön el hát,
A zsidóhoz át, itt a pénz, egy gárdistát!“

Dictum factum, úgy lett, hej de nem hiába
Hogy királynak hozta, gyorsan is járt lába.

S Mózsi, nem hiába, hogy királynak mérte,
Fínomul kitellett, mondhatom, mértéke.

És amint ekképen ittunk, eddegéltünk.
Régi harcainkról jóizűn beszéltünk:

Hát köröttünk egyszer oly sikoltozás van,
Mint mikor két tábor van hadakozásban.

A királyi úrfik (most látám őket meg)
Cifra tarsolyomért összeverekedtek.

„Gyermekek! — kiálta rájok édes apjok —
Hát ki van a háznál, hogy ti hajba kaptok?

Hát az angyalát is, vitéz Háry bácsit
Egy sem látja? mindjárt parolát és pácsit.“

Dictum factum, a kis úrfik rendre jöttek,
Vas markomba pompás parolát ütöttek,

Én pedig benyúltam cifra tarsolyomba,
S egy-egy karajcárkát vettem a markomba.

„Nem, barátom, ezt nem engedem neked meg,
— Szólott a király — pénz nem való gyer-
[meknek.
Pénzre több szükséged van neked, vitézem.“
Mire markomat már tömve, dugva érzem.

Szépen megköszöntem, rája elbucsúztam,
Jóllakott fakómat aklából kihoztam.

S a királyi abrak nem is volt hiába,
Mert alig került be huszonnégy órába,

S Bécsből itthon voltam, megcsinált gavallér,
Mert a pénz ezüst volt, s mind megannyi tal-
[lér.
Tallér, az angyalát! még pedig lázsiás,
Hej, hogy elfogyának, mint ezernyi sok más!

De azért az isten tartsa meg királyom,
Sohse lesz nekem több olyan jó barátom!

REGE A TIHANYI VISSZHANGRÓL

A régi szép időkben
Egy szép királyleány
Aranyszőrű kecskéket
Őrzött Tihany fokán.

Sok kinccsel ért föl a nyáj,
Mely a hegyen legel;
Még többel a leányka
Szépsége ékivel.

Szemének, éjhajának,
Arcának párja nincs!
Csak rózsabimbó-ajkán
Van néma, bús bilincs.

„Adj, szép leány, nyájadból
Egy csésze fris tejet
Beteg fiam számára,
S megoldom nyelvedet."

Szólt Balaton tündére,
Az ősz hullámkirály;
Ajkáról térdig érvén
A hófehér szakáll.

Adott tejet fiának
A szép királyleány,
S a szót a viz királya
Megoldta ajakán.

S csengőbb lőn szép ezüstnél,
A méznél édesebb
A szép leány beszéde;
Meggyógyult a beteg,

De büszkeség kapá meg
A lánykát s vad negéd,
Hallván, mi szép, mi bájos
Most ajkán a beszéd.

Mint pénzfukar kincsével,
Bánt nyelve bájival;
Nem zenge, csak magának
E csattogányi dal.

Isten dicsőségére
Meg nem nyitotta azt,
Szegénynek panaszára
Nem zenge lágy vigaszt.

Testvérnek és barátnak
Irígyen zárta be,
Az esdő szerelemnek
Nem nyilt meg kőszive.

S amily hamar megnyerte
Sok ifjunak szivét,
A rózsaláncot gőgje
Oly rögtön tépte szét.

Csak egyet vitt sirjába
A mélyebb érezet,
Fiát a tókirálynak,
Ki érte elepedt.

Az aranyszőrű nyájnak
Tejéből itt szegény
Bűvös, varázs-szerelmet,
Mely méreg lett szivén . . .

A tónak ősz királya
Haragra gyúlt ezért,
A bérctől a leányra,
S a nyájra átkot kért.

A bérc tüzet bocsátott,
Sziklája mind kigyúlt,
Három nap, három éj, mint
Itéletnapja dúlt.

A nyáj a Balatonba
Rohant, de benn veszett —
A tó maig kihányja
A kecskekörmöket,

A lányt pedig örökre
Bűbáj kötötte meg,
Foglyául tartja máig
Ki tudja mely üreg?

Szemmel nem látja senki,
Kézzel nem fogható —
De bárki megszólítja,
Visszhangja hallható.

Mert büntetésül mondta
A tündér átka ki:
Hogy nyelvével lakoljon,
Mellyel vétett neki.

S ki csengő, szép szavával
Kevélyen visszaélt,
Istennel és emberrel
Negédből nem beszélt:

Most — bárki szóljon hozzá,
Bár gazdag és szegény:
Felelni köteles rá
E bércek tetején.

TOMPA MIHÁLY

TÉLEN-NYÁRON...

Télen-nyáron pusztán az én lakásom,
A rózsám is csak vasárnap ha látom;
Lakásom van hortobágyi pusztába,
Nem járhatok én az Isten házába!

Sík a puszta, se halma, se erdeje,
Sugár magas a toronynak teteje;
Sugár torony kilátszik a pusztára,
Harangoznak pünkösd első napjára.

Imádkoznám, de nem tudok, hiába!
Nem jártam én soha az iskolába;
Édes szülém tanított volna rája,
Jaj de régen temetőn a fejfája.

Imádkozz te, rózsám, a jó Istennek!
Aztán gyere, templom után csókolj meg;
Eszem azt az imádságos kis szádat,
Három hétig nem hallod egy *adtámat*!

BÉKÓT TETTEM...

Békót tettem kesely lovam lábára,
Mért nem hallgat a gazdája szavára;
Békóba tett engem is a szerelem,
Az alföldön a legszebb lányt szeretem.

Volt egy csikóm, ha magam rá vetettem;
Száz mértföldre maradt a szél megettem;
Debreceni szabadságon eladtam,
Áldomáskor csakhogy meg nem sirattam.

De nem bánom, a rózsámnál az ára,
Neki adtam kendőre, pántlikára;
Ne zsugorgasd azt a bankót, jó lélek!
Ád az Isten még többet is, ha élek!

TÓ KÖZEPÉN...

Tó közepén bokor-sás,
Ha nem szeretsz, szeret más!
Igazán, igazán,
Tíz szeretőt kap a lány!

Piros az én ajakam,
Gesztenye-szín a hajam!
Liliom, liliom,
Liliom-szál a karom!

Akit én megölelek,
Megcsókolok, szeretek,
Tiszán túl, Dunán túl
Örömében elájúl!

AZ ERDEI LAK

Völgy felett, a bérc alatt, középen,
A behorpadt hegynek oldalában:
— Hallgatózva néma csend körűle —
Nádkötésű kis lak áll magában.

A kis csermelyt rácsos ajtajánál
Át sem kell röpűlni a madárnak;
Habtalan fut, szótalan fut, benne
Tarka pintyek lépegetve járnak.

Görcsös águ bükkel a sötét szílt,
Mely a házat vészek ellen ójja:
Udvarába eleven sövénnyel
Foglalá be régi jó lakója.

A vadszőlő gazdag levelével,
Mely magát a vértelekre fonta,
Sátort képez, és a gazda déli
Álmot alszik árnyában naponta.

Míg fiát a fatetőkre csalja
A piros tojásu vércsefészek,
Vagy kiáltja gondtalan kedéllyel:
„Hé, kakuk, kakuk! szólj: meddig élek?"

Zúg az élet, zúg vásári népe,
S nem hat a bérc egyszerű lakáig;
Néha hallik elhaló harangszó,
Szép idő ha gyors esésre válik.

Itt a hajnalt nem kakas kiáltja,
Van dalos madárja minden ágnak,
A rigófütty, gerlicék búgása
S csattogánydal szépen összevágnak.

Fenn, kivágott cserfa törzsökéhez
Kötve, ing a vízmosás bürűje,
És a törzsök zúgva ki- s bejáró
Kék darázsok mézetlen köpűje.

Lenn a mélyben, szirt s fatorladék közt,
Elvesz a bérc harsogó patakja;
Rejtekét a szirt s fatorladéknak
Smaragdszínű gyíkok népe lakja.

Jő legelve és megáll az őzfi,
Szélinél az ó farkasveremnek,
Hol kökény barnúl a törpe bokron,
S csipkefán piros bogyók teremnek.

A vadszőllő bajszos venyigéi
Lombos ágon összevissza folynak,
Mely tanyát ad rejtekében estig
Fényt kerülve pislogó bagolynak.

Hallgatás ül bércen, omladékon . . .
Meg-megrendül a vakand turása,
S hallik itt-ott vén cser oldaláról
Tarka harkály gyors kopácsolása.

Napkeletre néz a bérci kunyhó,
— Napkelet pompája mondhatatlan! —
S rejtve a nap égető tüzétől
Délután már hűvös árny alatt van.

S meg-megdördül csendes alkonyatban
Gyilkos csője a leső vadásznak.
Fel-fellobban bérctetőkön a tűz,
Ahol a szénégetők tanyáznak.

Tengeren csend és vihar. Hazája
Mérhetetlen tenger a szigetnek.
Rengetegben csend s vihar. Szigetje
E kicsiny lak a nagy rengetegnek.

Vadregényes erdőség vidéke!
Majd ha a tél fagybilincsbe zára:
Távol nézek hótakarta kunyhód
Felgomolygó kék füstoszlopára.

És ha éjjel a lak ablakából
Mécskanócok fényt lövelve égnek:
Azt hiszem, hogy mindez lüktetése
A megdermedt jégvidék szivének.

És lelkemben nyugtató hit éled:
Nem halt meg, csak alszik itt az élet!

MADÁRFÉSZEK

Szerelemnek, boldogságnak
Csendes, kis tanyája!
Hogy elbúttál a bokornak
Ernyős zugolyába!
Jobb is itt, mint a magasban!
Vész van ott, s az ágrul
Hamarabb hull ősszel a lomb,
Hamarabb lesárgul.

Kél, fut a nap s rejtekedbe
Nem lövel be fénye:
Minek is? a boldogságnak
Nincs szüksége fényre.
S míg lakód a bájoló dalt
Fent repülve zengi:
Jobb, hogy ily alant hazáját
Nem gyanítja senki.

Békeségnek kis hajléka:
Boldog, aki benned:
Bizalomnak, szerelemnek
Karjain pihenhet!
Ahol este a dalos pár
Összebúva szépen:
Álma a nap gyönyörének
Lágy viszhangja lészen.
Mennyi, mennyi édes álom,
Milyen tiszta hűség!
S hozzá, mint a kis család nő,
Mily öröm vegyül még!
S ha ártó kéz bolygatott meg,
A vész összetépett:
Féltő, hű gond orvosolja
Károd, szenvedésed.
S ha feletted végre a zöld
Sátor össze-omlott:
Ölt magára kikeletkor
Újra zsenge lombot.
Boldog, akit hívsz öledbe,
Boldog, aki benned
A hűségnek, bizalomnak
Karjain pihenhet!

— De pirúl az ember arca,
Sorsodat ha látja:
Szerelemnek, boldogságnak
Csendes, kis tanyája!

TORNÁCOMON

Tünődve nézek a tájon végig-végig;
Távol halmok s hegyek láncolatja kéklik,
S innen rajta zölden,
A szép Sajó völgye nyájas nyilt arcával
Tárul ki előttem.

Folydogál a Sajó, folydogál árkában,
Zaj nélkül, mint aki nem mer járni bátran,
Olyan lassu s fáradt . . .
Igaz, hogy már vértől és könnyhullatástól
Eleget megáradt.

Hová lett innen a vérfolt s a patkó-nyom,
Mely a setét idők küzdelmiről szóljon?
Eltörlék az évek . . .
Hej, ha a szívből is fájdalmat, emléket
Igy kitörlenének!

— De tisztán süt a nap, meleg délután van,
Dologban az ember, s a rétek hosszában
Hemzseg, mint a hangya;
A dolgos nép után hosszú sorral támad
Rudas és kalangya.

Sűrű cseppekben foly arcán a veríték,
De a nehéz munkát hogy megédesítsék:

Zengnek meleg dalok;
Feltörik a tenyér, de a szív édesen
Mulat s elandalog.

És elgondolkodom, e népen, e dalon . . .
Mi szólal meg abban: öröm vagy fájdalom,
Hurján a kebelnek?
S látom: hogy a virágmagvak még a sírnak
Halmán is kikelnek.

Azonban este lesz, elcsendesűl a dal,
Hüvös szellő támad az est homályával;
S ködpalástot öltvén:
Elvész a táj képe, a rét nyájas arca
A szép Sajó völgyén.

És akkor ha általjön Péter vagy Pál úr,
Sokat beszélünk az élet mivoltárúl . . .
S tárgyat keres elménk:
Borongó kedélyünk mely felderítené
S melyen megpihennénk!

Végtére elborúl s nyomasztó nagy éj lesz;
A levert lélek egy sötét vágyat érez:
Nem élni! nem élni!
De egy-egy csillag gyúl a felhőkben távol,
Fellobbanó fénye lelkünkig világol:
Remélni! remélni!

FALUSI ÓRÁK

Csendes boldogságban megháborítlanul,
Élek én kebleden, tiszta szent természet!
Édes örömökkel jőnek meg perceim,
Mint a megrakodt méh, mely hoz édes mézet.

Együtt kelek fel az énekes madárral,
Járok a mezőben, az illatos réten;
A szálas vetések csendes szűk utcáin,
Hűs reggeli szellők találkoznak vélem.

Csergő patakoknak sürü bokra közűl
Nézem a gerlicét s a vadgalambokat,
Aztán bejárom a meredek hegy-oldalt,
A csendes erdőtáj hűs árnyékban fogad.

Majd újult kedéllyel kis kertembe térek,
Nézvén a virágot: teljes lesz-e vajjon?
Ezt beoltom, amazt megöntözöm, nyesem,
Lehullt indáikat helyre igazgatom.

Igy száz apró kedves foglalkodás után,
A nap forró heve hűs méhesembe int;
Munka s elmélkedés éltem barátai,
És ottan is újabb öröm vár rám megint.

Társalgok a régi világ bölcseivel,
Kik nagyok lettek a természet kebelén;
S míg lelkem átmereng éltök- s eszméiken:
A boldog aranykor tűn messziről elém.

Avagy elővеszem kedves költőimet,
Akiknek lelkökkel az én lelkem rokon;
És míg édes ábránd karjába süllyedek
A szivemhez szóló képeken, hangokon:

Egy nyájas szellőcske belopózik hozzám,
Könyvem elfordítja, szememet bezárja . . .
Lágy szendergés lep meg, melyet odacsalt a
Szellő és a méhek altató dongása.

S mint alvó kedvesét meglеső menyasszony:
Rózsafő nyulik be hozzám a nyiláson;
És lelkem meglátva s himet varrva róla,
Tündéri képeket mutat boldog álmom.

Felébredvén, hivom lelkem játszó társát,
A láng képzeletet, ki felrepül velem, [szeret,
Meghordoz s visszahoz, mereng . . . dalol . . .
Míg az esti harang megkondul csendesen.

Haza kolompol a nyáj a legelőről,
Elűl a csicsergő madárka jó korán;
Este van . . . megszólal a lágy furulyahang,
Mely kín- s boldogságnak jól esik egyaránt.

Ködfátyolképe a multaknak kitárul,
S annyi régi rajzok visszatérnek rája;
Emlékezés nélkül mi volnál te, ó szív?
Beszédes húrjától megfosztatott hárfa!

S édes áhitattal keblem megteljesül,
Este úgy ellágyul, olyan jó a lélek!
Megengesztelem, akiket megbántottam,
Akik megbántottak, velök megbékélek.

Ábrándim közt végre megnyugvás borít el,
S mint a gyermek, akit elnyomott az álom
Imádsága felén, összetett kezekkel . . .
Csendesen elalszom csendes nyoszolyámon.

FENT ÉS ALANT

Kél s jár a nap dicső fenséggel,
Sugárait lövelli széjjel,
E millió arany csatornán
Fényt, életet s bőséget ontván,
Midőn leszáll ágyas házába,
A halovány hold lép nyomába,
S az éjtszakában felragyognak
Seregei a csillagoknak.
Mérhetlen a szám és a távol,
Honnan titkos lényök világol . . . !
Törvény, rend és erő mivolta
Nem változott s egy kezdet óta . . .
— Mily nagy s örök a menny!

A rét mosolyg — a zsenge zöldbe
Virító himzet van beszőve;
Bornak, kenyérnek szülő anyja:
Halom s tér áldásit mutatja,
Itt kútfejek buzognak s a fák
Virággal és gyümölccsel rakvák:
Ott szárnyas röppen, csörtet a vad
A vadonban, melyet szél zaklat;
S míg a tenger szűk medencében
Forr, hánykolódik szörnyűképen,
Hogy reng, zúg, a mélységes padlan:
. . . Hegyek megállnak mozdulatlan.
Mily dús, kies a föld!

És ami csak van e világon
Nagy, szép, erős: nézvén, csudálom
A föld kincsét, az égnek titkát . . .
S gyönyört ád minden, mit szemem lát!
S van-é magasztosb érzet ennél;
Hogy míg szemem lát, lelkem eszmél,
És fent s alant röpítve szárnya;
Megy tartományról-tartományra,
S a szót, mit a mindenség hallat,
— Szólván, mint a vész, vagy fuvallat —
Megértem és a hang szivemből
Élő beszédben visszazendől . . .
— Mily boldog az ember!

PUSZTÁN

Repülnél lelkem, fenn repülnél
A táj szellőivel,
Mely a nyilt rónaság felett még
Szabadságot lehel;
De a magasból földre von le
A súlyos fájdalom.
Fenn még jobban elédbe tünvén
A sors-alázta hon.

A hon, hol egy hősnép bevégzé
Zajos történetét,
És most egykedvű jóra, rosszra,
Többé se vár, se félt.
S e földön, hol vérzett-virágzott
Nyolc hosszú századig,
E földön, mely már nem hazája,
Mint a zsellér lakik!

Ó puszta! elvész nemsokára
Vadon költészeted!
Hol a pásztor vigan bogárzó
Gulyát terelgetett,
S a délibáb rengő tavában
Szilaj mén vágtatott:
A pásztortűz, a furulyaszó
Kialszik, elhal ott.

Mely oly szabad volt, mint lakója
S láncot nem ösmere,
Felhasogatva, mérve lesz a
Dús rónaság tere!
S a népek koldus söpredéke
Felkel nyugot felül,
S a tejjel és mézzel patakzó
Földön megtelepül.

Míg önvérünk más nép honából
Felénk vágyik, siet,
És el van keblünktől szakasztva,
Mint parttól a sziget:
Ki nékünk még köszönni sem tud,
Akit nem ösmerünk,
A drága véren szerzett földet
Az ossza meg velünk!

Ki sem mult még a hős oroszlán,
Bár arca jéghideg,
De megrándul még szive táján
Egy-egy vérző ideg:
S felette már a ronda varjak
Csoportja megjelen,

És üt falánk, gyalázatos tort
A félholt tetemen.

Alighogy a villám lesujtá
A bátor keselyűt,
A fenn szürkülő sziklaszálon
Még fészke meg se hűlt.
Hol a nyílröptű sólyom is csak
Nagy félve járt elébb:
Csipogva fürdik s üt tanyát most
A szemtelen veréb.

Ó mindez úgy fáj a magyarnak! . . .
S ha ajka netalán
Egy-két nótán enyhíti kínját:
Megütköznek dalán . . .
A sebzett vad a rengetegben
Kínjának hangot ad:
S magát az elnyomott magyarnak
Kisírni nem szabad.

Meghalsz, én nemzetem! — s halálod
Ha elvégeztetett:
Mért nem döfik hát már keresztül
Egyszerre szívedet?
Mért gondolnak végperceidre
Mesterkélt kínokat?
Hogy mint egy vak Sámson, kacaj közt
Szenvedj hosszan, sokat!

Repülnél lelkem, fenn repülnél
A táj szellőivel,
Mely a nyilt rónaság felett még
Szabadságot lehel:

De a magasból földre von le
A súlyos fájdalom, —
Fenn még jobban elédbe tűnvén
E sors-alázta hon.

ALFÖLDI KÉPEK

I.

Három hosszú éve, amikor láttalak
Árnyéktalan puszták, lágyan rengő tavak
Szabad szép vidéke!
Csak a képzelődés rajzolgatja képed
Múló vonásokkal, lelkemnek elébe.

Erdős, halmos helyen van az én lakásom;
Hanem hisz a sorsot én azért is áldom!
Mert akinek nem ád
Néhány barázdát s egy viskót sem kegyelme,
Jó annak, ha bárhol meghuzhatja magát.

Sok érdek köt engem a halmos vidékhez,
Tőle megválásom búval menne véghez;
S lakom tán a sírig;
Mégis, mint a fenyő a homokos pusztán,
Lelkem nem szokik meg e tájon, csak sínlik.

Hajló bokorágon a madarak szólnak,
Lombok árnyékában a csacsogó patak
Bujkálva veszt útat,
Mégis szebb az, ha a rónák s tavak felett
Átvonuló daru egyet-egyet krúgat.

Habzó fűbe fekszem: — a bérc gyöngyvirága
Illatos ajkával hajlik az orcámra;
S a hűs berki árnyon
Álmomban a sások líljomját szaggatom
S a fehérlő tavak tükrén csónakázom.

II.

Három négy év után itt vagyok, itt vagyok!...
Vígan legel szemem és lelkem rajtatok
Régi ismerősök!
Édes emlékezet — mint méz a virágból —
Lesz azon órákból, melyeket itt töltök.

Régi ismerősim: a nyílt szabad róna,
És a zúgó nádas, mintha erdő volna;
A tavak és lápok...
Hol sárga liljomok, fehér nimfák nyílnak,
A vadmadár fürdik, sír, kerepel, hápog.

A szél is az, eme láthatlan szilaj mén,
A térség abroncsán amely vágtatva mén;
S felporzik utána
Hosszu vonalban a halvány, meleg homok,
Melyet futtában a légbe rugdos lába.

Itt legelő gulya és szétszórt karámok,
Miket a délibáb derékon átvágott;
Ott nem messze tőlök
A héja árnyékát űző komondorok;
A nyargaló csikós, mind jó ismerősök!

Ez a bokor líljom! mintha csak az volna,
Mely három év előtt! Folyvást nyilt azóta

Karcsu szép virága?
Ah nem! az elhervadt; ráösmerni mégis,
Mint édes anyjáról az ifju leányra.

Bejárom a rónát, a tavak vidékét;
Mintha én is harmat- és mézporral élnék:
Híven sorra nézem
A mező virágit szorgalmas méh gyanánt;
S otthon érzem magam a kedves vidéken.

III.

De ködlik lelkemen mégis titkos bánat,
Melyből majd fekete, nehéz felleg támad:
S elborúl előttem
A szép vidék, mint egy fátyolos hölgy arca,
S utána elborúl kedélyem sötéten.

Hej ezelőtt, mint a virágot a lepkék
Képzeletem tarka szárnyakkal ellepték
A ragyogó képek;
Keresnem kellett a bánatos borongást,
A fényhez enyhítő, jól eső setétnek.

Sárga hinárvirág volt akkor bánatom,
Mely felül hintázik, s alig áll a habon.
S a pillanat búja
Hajszál gyökerével fogódzott szivemre
És nem szakadt belé, hogy kihajtson újra.

Most a bánat keblem mélyében örvényzik,
Nyugalmát elűzi, s felrázza fenékig,
A táj elsötétül . . .

Hasztalan keresek egy mosolygó képet,
Az éjszin árnyakhoz felderítő fényül.

A nyugvó nap máskor rózsaszín világa,
Mintha vért hintene a sík láthatárra,
A megmerült csolnak,
A sás eltört kardja, s széthullott buzogány...
Lelkemhez fájdalmas hasonlatban szólnak.

Elhagynak a régi nyájas gondolatok,
Hánykódó elmémben bús képet forgatok,
S mint a néma bálvány,
Amelynek keblében nincs élet s verő szív,
Mozdulatlan állok a puszták határán.

És míg így merengek a bús gondolatban:
Mellettem a pásztor jó estét mond halkan,
Hisz a nap leszálla...
Jó földimnek arcán bús felleg vonúl át:
Bánat, vagy fekete hajfürtének árnya?

IV.

Este van, — a tárgyak képe lassan-lassan
Eltorzul, elvész a késő alkonyatban.
A zsibongó élet,
Mint távozó galamb szárnya suhogása,
Csendesül.. csendesül.. majd álomba mélyed.

Ah én is álmodom! de álmom oly nehéz,
Mert sejtő lelkem a távol jövőbe néz;
Képedet, ó puszta,
Ősi szépségéből, vad költészetéből
Látom kivetkezve, látom ott kifosztva.

Hol most a nyerítő, szilaj csikó vágtat
S úszkálni látszik a rengő délibábnak
Fehérlő vizében:
Elhallgat, kialszik az éjek varázsa:
A furulyaszó, a pásztortűz végképen.

És lelkem elborul, — s gyötrő bánatában
Számomra csupán e bús vigasztalás van,
Hogy addig nem élek;
Sok búbánat miatt megrongált sátorát
Levetközi addig a megfáradt lélek!

ŐSZI TÁJNAK...

Őszi tájnak hervadása!
Őszi napfény ragyogása!
Hervadásból, fényből támad
Lelkemen e kedves bánat.

Omlik a lomb, hallgat a dal;
Visszatérek gondolattal
A tavaszra... ah, de annál
Betegebbnek tetszik a táj.

Ez a rét volt olyan ékes?
Ez a határ olyan népes?
Ez a halom, völgy és tájék...
Mintha a sírkertben járnék!

Lemegy a nap nemsokára...
Haldoklásnak szent országa!
Olyan édes, forró vággyal
Ölel téged lelkem által!

Az elmúlás bája rajtad,
Lelkemen vesz mély hatalmat;
S bár meghalni kéne véled:
Mégis, mégis szeretnélek!

Néma a táj, arca sápadt,
Rá derengő napfény árad;
Ah, mi vonzó szép halál van
E mosolygó hervadásban!

Édes terhed, édes álom!
Szinte érzem szempillámon;
Hogy lehajtsam, szinte vonja
Fejem a fák hulló lombja.

A fák lombja csendesen hull...
Nem küzdéstül, fájdalomtul;
Itt a végharc ösmeretlen:
Lehet-e meghalni szebben?...

AZ ÉN LAKÁSOM

Miről nem zengett már az ének
Mióta lant és duda szól?
Hallottunk himnust a parajhoz,
Dalt a félszem bűbájiról.
Én csak téged halhatlanítlak,
Gyönyörüséges kis lakom!
Ah, bár zsindelyt tudnék csinálni
Rozzant tetődre lantomon!

Anno ezer... de hát ki tudná:
E ház mikor építteték?

Annyi igaz: hogy feltalálva
A padlózás nem vala még;
Hanem meghordták utca-sárral,
És lebakólták emberül;
Azóta ugy van s ugy marad, míg
Unalmában egyszer bedül.

Hogy pap vagyok mindenki tudja,
Alázatosság jelszavam;
És erre a mestergerenda
Emlékeztet derekasan,
Mert a világ, ha néha elkap,
S kissé fölebb emelkedem;
Megrendűl még az agyvelőm is,
Úgy belevágom a fejem.

Egyébiránt amilyen, olyan,
De költő is volnék talán?
(Igy szokta most ezt odavetni
Sok siheder nagy pongyolán)
Tehát a költő homlokára,
Amint illik, zöld lomb fakad?...
Igen! zöld líciom verődik
Bokrosával — az ágy alatt.

Nincs itt annál szebb, mintha szél fú,
S történik sok csudás dolog:
Nemcsak, hogy táncol asztal és szék,
De a vén kályha is forog.
Mégis talán legszebb az ablak,
Midőn a lúd azon benéz;
Bizony, ha így száll, még maholnap
E ház egy új Pompéji lész.

S a zápor hogy tréfál meg éjjel?
Szó nélkül megjön és szakad;
(Olyan bolond természetem van:
Nem oldalt fekszem, de hanyatt.)
És mintha csak célozni tudna:
Az orromra egyenesen
Úgy koppan egy kövér hideg csepp,
Hogy majd nyavalyássá teszen.

Gyertyát gyujtok mérgemben ekkor,
Azaz szeretnék gyujtani,
Hanem csak bél akad kezembe,
Fagyját megette valami...
Mert én zsellérségen vagyok csak,
Itt mások a rendes lakók:
Nagy népesen tanyázva együtt,
Egér, tücsök, kabóca, pók.

S akadna olyan rossz keresztyén,
Ki zúgolódnék mindezen:
De ördög praktikája lévén
A pompa és a kényelem,
Én megnyugszom sorsom mivoltán,
De sőt örülök, mert ugyan
Ha ürgének volnék teremtve:
Nem szükebb volna a lyukam!?

Hajlékom meg vagy énekelve!
S hogy újból épülj fel, ne várd!
Hisz a dal éltet, tart örökre...
— De tán egy támasz még sem árt;

Mert bár igen becsülöm a dalt:
Amellett mégis úgy lehet,
Hogy megindulsz egyszer felettem
S odanyomsz, mint az egeret.

FIAM SZÜLETÉSEKOR

1 8 5 0.

III.

Lágyan reng a bölcső: ringasd édes anyja!
Addig lesz ő boldog, míg kezed ringatja;
Azután az élet
Csavargós útain, az emberek között
Nem sok jót remélhet.

Meglehet kis fiam! hogy e szerény lapot,
Midőn érett ésszel általolvashatod;
Nem lesz, aki írta;
Hanem szép csendesen, mint a többi halott,
Ott fekszik a sírba!

Intést, tanácsot én miért adjak neked?
Vele s benne küzdve, tanuld az életet;
Higyj, remélj örömest!
Mert azt nem akarom, hogy élted útain
Az én példám kövesd.

Ne lakjék kebledben ama hideg féreg,
Amelyet én hordok, amelyet én érzek . . .
Hanem mindenkoron
Szerettesse véled az embert s életet,
A nyájas bizalom.

Légy boldogabb, mint én, — de ne keresd, fiam!
A boldogságot úgy, mint szokták annyian;
Tündöklő semmiért,
Mint hír, méltóság, kincs, — lelkednek nyugal-
Soha be ne cseréld! [mát

„A tudás nem áldás!“ a tudomány hideg
Kútfejénél szomjú lelked szomj öli meg.
Ki aranyat keres
A pazar világnak, a jó bányász, nemde
Rongyos és beteges? . . .

Ha lelkedet a vágy, földi nagyság bántja,
Vagy fényben tünik fel sirodnak márványa,
Nézd a történetet:
Az emberiségnek volt-e apostola
Kit meg nem kövezett?

Lelked ne hagyd menni ábrándképek nyomán;
Valóságban nézd a boldogságot csupán,
S légy ember mindenütt:
Ha feletted a sors vad villáma csattog,
Vagy jólét napja süt.

A mesterkélt világ dolgait ne nézzed,
Hadd őrjöngjön, — csak te maradj a természet
Kebeléhez közel . . .
Légy egyszerű fia ez édes anyának:
Szánts, vess, fákat növelj!

V.

Ezt a bús esztendőt ha elfelejtenéd:
Ezernyolcszázötven! mért is nem jött elébb
Születésed napja?

A szabad nemzetnek hogy csak egy percig is
Lettél volna tagja!

Hatalmas folyam volt e nemzet: hét ága
Még az ős hazában szépen egybe vága
S egy ezredév alatt
Folyt szeliden, vagy folyt harsogó habokkal,
De el soh sem apadt.

Most idegen népnek szakadt tengerébe!
Mondják: nem veszett el — pedig vége . . .
Vagy tán az is élet, [vége! . . .
Ha zagyva egységben nem lesz rajta semmi
Jellem s ősi bélyeg?

Siromból majd egykor, hogy fel nem kelhe-
Szeretném meglátni, mi lesz belőletek? [tek!
Bár úgy is képzelem . . .
Vagy tán valamelyik boldogabb unokám
Vigan hordozná meg a nagy, dicső hazán,
Bámuló szellemem?

ITTHON VAGYOK

Itthon vagyok! . . . haza jöttem valahára,
Lelkem ezt az édes órát alig várta;
Megpihenni csendes élet, hű öledben:
Jöttem: mint a siető hab, hogy jöhettem.

Hazafelé még csak e táj halma kéklett,
Forró vágyam ölelé a messzeséget:
Fel se tűnt még házam tája, s már előre
Megcsapott a boldogságnak lágy szellője!

Kinyilt a völgy... a falucska ott van, ott van;
Dobogott a vándor szíve hangosabban;
Míg csókod forrt a belépő ajakára . . .
Itthon vagyok, hazajöttem valahára!

Házi üszköm melegítő lángja mellett,
Keblemen a szomorú fagy úgy fölenged!
Csordultig van az én szivem, annyit érzek,
Örömében olyan boldog, olyan részeg!

S nem is tudom: félig alva, félig ébren
Pihenek a szeretetnek hív ölében;
Két karomon, ami kedves, kis családom;
Mi reményem, vágyam van még a világon?

Kis fiamat az ölembe teszi anyja,
S hosszan nyugszik mindkettőnkön pillanatja..
Nem tudok én mit mondani, nem tud ő sem, —
De beszél a mosolygó ajk s könnyező szem.

Majd ha lelkem szomorítják újra gondok,
Vagy élettel és világgal meghasonlok:
Akkor nyájas, kibékítő gondolattal,
Ez a könyű, ez a mosoly megvigasztal.

Zárd magadba, lelkem! ezt a boldogságot,
Mely ez édes szép órában rád szivárog;
Mint a cseppet a virágnak kelyhe szokta,
Tartogatván hév napokra, bús napokra!

A KEDVES SÍRJÁNÁL

Zölddel a sír és virággal
Ékesítve általunk;
Ki ápolja s őrzi egykor,
Ha mi ketten meghalunk?

Most felette hull meleg könny,
Ráborúl a rózsaág;
Felejtés lesz akkor itten,
Felejtés és pusztaság! . . .

Mit tünődöl drága lélek!
Kiért lenne lomb s a hant!
Hiszen senki sincs megettünk:
Akik éltünk és szerettünk,
Együtt lészünk mind alant!

NÁLAD NÉLKÜL

Örömet nem nyújt az élet,
Csak tenálad, csak tevéled!
Mint búborék széjjelpattan,
Ha osztályos nem vagy abban!
Az ég és föld bús, kietlen,
S ami rá van rakva ékül:
A boldogság gyötrő álom
Lenne nékem nálad nélkül!

Ha szememnek könyje csordul:
Elveszesz te bánatombul;
Megkönnyíted a keresztet,
Melyet a sors rám eresztett!

És lelkemre nyugalom száll,
Az élettel úgy kibékül,
De hánykodó, zivataros
Tenger lenne nálad nélkül.

Ne is hagyjuk el mi ketten
Soha egymást az életben!
S egymás hű karjába dőlve
Menjünk el a temetőbe!
Mert nem lelnék üdvöt ott fenn,
S vissza vágynék én az égbűl,
A sírban sem lenne nyugtom
Nálad nélkül — nálad nélkül!

LEVÉL EGY KIBUJDOSOTT BARÁTOM UTÁN

Ki messze, messze vagy, kinek hajója már
A zúgó tengeren remélve, küzdve jár,
Vagy a boldog világ előtt horgonyt vetett:
Egy-két szót jó barát, hadd szóljak még veled!

Nem is érlek be tán, mint madárt a haraszt,
Amelyet a szellő azon fáról szakaszt,
Hol rejtett fészke állt, s kisded családja benn,
S a távozó után lebbenti csendesen.

Lelked mit érezett, hogy elhagyád e hont,
Midőn úgy hagytad el, hogy sohse lásd vi-
Nem állított meg a határnál valami...? [szont?
Hazaszeretet... ha azt ki tudnók mondani!

Égnek fejed felett nagy fényes csillagok,
A gazdag föld ezer világtól mosolyog;
Ah, de azok neked mind ösmeretlenek!
S nem ezek közt valál futkározó gyerek.

Mert a boldogságra kevés csak a jelen,
A multon épűl az s az emlékezeten;
Örömeinkre színt s derűt titkon az ád,
Mint a gyök adja a virág szinét, szagát.

Szó nélkűl távozál, — nem vádollak, hiszen
Hogy kínos lett volna bucsúznod elhiszem;
A daru is búsan kiáltozik, pedig
Egész nemzetével útra kerekedik...

Mégis, mégis minek hagytál bennünket el?
Meglásd, ha itthon fájt, ott is fáj a kebel;
Bizony, ha lelked fáj, ha rajta seb vagyon:
Könnyebben begyógyul a honi hantokon.

S ha vígan lépted át a háznak küszöbét,
Honnan vidám zene s pohár csengett eléd:
Nincs lelked, hogy meleg részvéttel hágjad át,
Midőn nagy bú miatt gyászt öltött a család?

Ha aki fölnevelt, a kedves jó anya
Betegen, rongyosan elédbe állana:
Karjába omlanál, ölelve melegen,
Azért, hogy rajta már nincs bársony és selyem.

Mégis szülő honod, a legszentebb anyát,
Nehéz óráiban, rossz gyermek, elhagyád!
Mert úgy szeretted, hogy tovább nem néz-
Sápadt arculatát és könnyező szemét. [hetéd

De akit szeretünk mig ajka mosolyog,
Búbánatában is legyünk osztályosok!
Vegyük el a csapást, mikép a jó napot,
S egymást ne hagyjuk el, ha a sors elhagyott!

Nincs-e elég sebed, ó népem, ami fáj,
Hogy elszéledsz, mint a pásztornélküli nyáj?
Itthon még nemzet vagy, bár gyászba öltözött:
Koldús földönfutó más nemzetek között.

S te mit mívelsz? Mi sors kiséri életed?
Megadta a remény, mivel kecsegtetett?
Ha hallanád szavam, tudom mit érzenél:
Szívet cseréljen az, aki hazát cserél!...

Hol annyiszor vígan barátkozál velünk,
A kerti hárs alatt úgy elemlegetünk!
És a szokott helyen szemünk gyakran keres,
De széked örökre üres maradt... üres...!

S ha koccan a pohár — míg a meleg szavak
A bujdosók nevét éltetve hangzanak, —
Nem hangzik össze jól, — csengése oly siket...
Ó, hogyne volna az? — hiányzik a tied!

Mért is nem vagy köztünk, elbujdosott barát!?
Minden szó és emlék búsan utal reád...!
Bejárom a mezőt, a zúgó patakot,
Hol ábrándos lelked gyakorta mulatott.

Megnézem elhagyott kerted s szilvásodat,
Hol ápoló kezed nem nyes, nem oltogat;
Minden úgy elvadult, úgy elhagyatva van.
Csak a vad természet munkál szabálytalan.

Ledőlt gyeppamlagod befutta a szeder,
Virágos ágyaid mohar, gaz verte fel,
Öreg szüléd, szegény, mitsem gondol vele,
Te voltál szívének virága ... öröme ...!

Befordulék hozzá: már sokkal csendesebb,
Mélyen talált szívén beljebb vonult a seb;
Mint a láng elsőbben felcsap s ha ellobog:
Hamu fedi el az élő zsarátnakot.

Beszélgettünk ... ő is szólott, de keveset, —
Kiméltem fájdalmát s nem említém neved;
S mellette a bánat keserűn meghatott,
Hogy úgy kell tartanunk, mint aki már halott!

Pedig te élsz. Élj is barátom, boldogan!
Erős légy, ha mégis a bánat megrohan:
Mert hosszú hervadás emészti azt a fát,
Melyet nagy korában tesznek más földbe át.

S midőn hazánk felé a vándormadarak
Hazádnak partiról majd vissza szállanak:
Távol más világból, vagy tengerek felett,
Küldd vissza nékünk e szives üdvözletet!

ÁRVERÉSEN

E házban hajdan egy galamb lakott,
De vijjogó ölyv verte el;
Amaz boldogság volt, ez szenvedés...
Most már pusztúlásé e hely!
Ur és urnő aludni mentenek,
S a nép, mely őket kikisérte,

Tolvaj méhként rajong a ház körül,
Versenygvén: ki ad többet érte?

Vad forgószél csapott e házra tán,
Hogy olyan összevissza van?
Fölfordult minden, minden éllel áll
Az udvaron s szobáiban.
Ezt és amazt a jámbor birtokos
Tán gonddal őrzé s megkimélte . . .
Most fel s alá rugdossák és vetik,
S azt mondják: ki ad többet érte?

Az úr szerette a virágokat,
Oltott, nevelt, ültetgetett;
Kies kertjének árnyas fái közt
Lelt, hogyha lelt, enyhűletet.
A gondos kertész koporsóba ment;
Hadd pihenjen, őtet sok érte . . !
Nem tudja, hogy kedves viráginak
Kiáltják: ki ad többet érte?

Vallásos volt az urnő s ájtatos,
De sok fájdalma is vala;
Fájó szivére írt ha nyert, nyere
Imádkozásnak általa;
Melybe lehajtá égő homlokát,
Ha könnyes szemmel Istent kérte:
Itt imakönyve . . . itt feszűlete . . .
Kinek kell? ki ad többet érte?

Meghittei: a napló, tárca, toll,
Kikkel gyakran barátkozott,
Akikre bíza csendes éjeken
Sok gyöngéd, bús gondolatot:

Imhol vannak! Tán szatócs veszi meg?
Tán zsibvásárra jutnak végre?
Nemes hölgy! jó, hogy nem hallod, midőn
Kiáltják: ki ad többet érte?

E kapzsi népet én nem szeretem;
A kerti tóhoz szököm el,
Nézem a csurgót: mily sietve fut . . !
Mint életünk, örömivel.
Uratlan kert, lakóid alszanak!
Végét még egyik sem remélte;
Lelkem borong, de egy hang felzavar:
Egy . . . kettő . . . ki ad többet érte?

ÚJ SIMEON

Térdem remeg, hajam fehérlik,
Orcám redős . . . öreg vagyok!
S az új évet megértem ismét . . .
Nem vittek el bú, kór, bajok!
Az élet mintegy kérdi tőlem:
Mire vársz még? minek vagy itt?
És tol, mikép a fán letolja
Az ifju lomb a tavalyit.

Mégis, mit szivem váltig óhajt
És fennhangon kér ajakam:
Az, hogy csak éljek! kínosan bár,
Kenyér nélkül, hajléktalan;
Ha most meghalnék, el nem érve,
Mit szívem oly buzgón remélt:
Nem tartanám hosszabbnak éltem,
Mint egy kimúló kisdedét.

S mért függök e zajos világon,
Mikor csend s béke lesz amott?
Mit várhatok még életemtől?
Semmit, semmit . . . csak egy napot!
Melynek fényes, csábos reménye
A rég megunt földön maraszt,
S gátolja e sárház ledőltét . . .
Azt a napot várom, csak azt!

Szép, szép leend az! sok hasonlót
Nem szülnek évek, századok;
Ó, hogy e fényes, e dicső nap
Mivoltáról nem szólhatok!
Pedig képét itt hordom . . . amint
Magát lelkembe rajzolá;
Ahogy velem volt alva s ébren,
Ahogy kisért mindenhová.

Rágondolék magányom csendén;
S ha örvény nyilt hajóm alatt;
Rá a börtön fojtó legében,
És bujdokolva, mint a vad;
Heves csatákban azt kerestem
A por- s füstben szakadt derűn,
Hulló vérem- s múló napomra
Miatta néztem keserűn.

Sokszor véltem, hogy messze van még,
Sokszor hittem, hogy már közel!
Sugárit fellövelni láttam:
Akkor fedé sürű köd el:
Elhalványult, leszállt reményem,
S megint mosolygva tűnt elő,

Mint nyári esthajnal világa
Lassan mindig keletre jő.

Igy folyt le éltem, — s vén vagyok már,
De boldogabb, mint annyi sok,
Kiknek tört hittel kelle délben
A koporsóba szállniok;
Az új évet köszöntve: lelkem
A hitnek karján ringatom.
Hogy e feltünt év rejti, hozza
Ama napot, az én napom!

Ó, akkor életem megújul!
Izmam gyors lesz, vérem meleg;
Kézen fognak, kik koszorúsan
S dalolva körben lejtenek;
Az életnek rozsdája: a gond,
Kor, kétség, bánat egy se bánt!
E várt napon lelkem utószor
Cseng, villog fényes kard gyanánt.

S ha feltárul az áldozóknak
Ama szent csarnok kapuja,
S megzendül a győzelmi ének:
Hallélujah! Hallélujah!
Ha tömjénem javát az oltár
Izzó tüzére hinthetem:
Elég, elég lesz! . . . vén szolgádat
Bocsásd el akkor, Istenem!

A SEBZETT SZARVAS

Fuss, fuss, nemes vad, gyors szökéssel!
Párád fogy és erőd enyész el
A vérben, mely rólad csorog . . . !
A rengeteg mélyébe szállj! hol
Futót, ösvényt elrejt s palástol
Az inda, lomb s a völgy-torok.

Tied volt a bérc messze földre,
Fellegverő fákkal benőve;
Tied zöld fűvel a halom!
Ott délcegen iramva, majdan
A tiszta kútfő várt az aljban . . .
— Mily szép, szabad birodalom!

Mily boldog lét! — de jön s nyilával
A zord ember szíven ver által;
Lesből, gyáván halált okoz . . .
S hogy a tettnek meglégyen ára:
Tenvéred hívja árulásra,
Az elhullt cseppeken nyomoz.

Fuss, fuss nemes vad! el ne érjen . . .
Hadd tépje a düh, nyomja szégyen,
Mely füstbe ment reményt követ;
Mulj el, halj meg, ha véged itt van . . .
De végórád- és kínaidban
Ne lásson hasznot, örömet!

Ha társakat gyűjt lakma végett,
És felrakat sok drága étket:
Szíved ne lássa asztalán!

S hogy győzelmét hirdetni tartsa:
Ne függjön főd roppant agancsa
A fegyveres háznak falán!

S ha rogyva a sűrűt eléred:
Igya el a föld keble véred!
Fedjen be a hulló levél! . . .
S mely hulládat körül-csicsergi:
Csak a madár, — s más senki, senki
Ne tudja meg, hova levél!

A GÓLYÁHOZ

Megenyhült a lég, vídul a határ,
S te újra itt vagy, jó gólya-madár!
Az ócska fészket megigazgatod,
Hogy ott kikölthesd pelyhes magzatod.

Csak vissza, vissza! meg ne csaljanak
Csalárd napsúgár és síró patak;
Csak vissza, vissza! nincs itt kikelet,
Az élet fagyva van s megdermedett.

Ne járj a mezőn, temető van ott;
Ne menj a tóba, vértől áradott!
Toronytetőkön nézvén nyughelyet:
Tüzes üszökbe léphetsz, úgy lehet.

Házamról jobb, ha elhurcolkodol. —
De melyiken tudsz fészket rakni, hol
Kétségb'esést ne hallanál alól
S nem félhetnél az ég villámitól?

Csak vissza, vissza! dél szigetje vár!
Te boldogabb vagy, mint mi, jó madár.
Neked két hazát adott végzeted;
Nekünk csak egy — volt! az is elveszett!

Repülj, repülj! és délen valahol
A bujdosókkal ha találkozol:
Mondd meg nekik, hogy pusztulunk, veszünk,
Mint oldott kéve, széthull nemzetünk . . . !

Sokra sír, sokra vak börtön borúl,
Kik élünk: járunk búsan, szótlanúl;
Van, aki felkél és sírván, megyen
Új hont keresni túl a tengeren.

A menyasszony meddőségért eped,
Szüle nem zokog holt magzat felett,
A vén lelke örömmel eltelik,
Hogy nem kell élni már sok ideig.

Beszéld el, ah . . . ! hogy . . . gyalázat reánk!
Nem elég, hogy mint tölgy kivágatánk:
A kidőlt fában őrlő szú lakik . . .
A honfi honfira vádaskodik.

Testvért testvér, apát fiú elad . . .
Mégis, ne szóljon erről ajakad,
Nehogy, ki távol sír e nemzeten:
Megutálni is kénytelen legyen!

A MADÁR FIAIHOZ

Száraz ágon, hallgató ajakkal
Meddig ültök csüggedt madarak?
Nincs talán még elfeledve a dal,
Melyre egykor tanítottalak?
Vagy ha elmult s többé vissza nem jő
A vig ének s régi kedvetek:
Legyen a dal fájdalmas, merengő . . .
Fiaim, csak énekeljetek!

Nagy vihar volt. Feldúlt berkeinkben
Enyhes, árnyas rejtek nem fogad;
S ti hallgattok? elkészültök innen?
Itt hagynátok bús anyátokat?
Más berekben máskép szól az ének,
Ott nem értik a ti nyelvetek . . .
Puszta bár, az otthonos vidéknek,
Fiaim, csak énekeljetek!

Hozzatok dalt emlékül, a hajdan
Lomb- s virággal gazdag tájirúl;
Zengjétek meg a jövőt, ha majdan
E kopár föld ujra felvirúl.
Dalotokra könnyebben derül fény,
Hamarabb kihajt a holt berek;
A jelennek búját édesítvén:
Fiaim csak énekeljetek!

A bokorban itt az ősi fészek,
Mely növelte könnyü szárnyatok;
Megpihenni most is abba tértek,
Bár a föllegek közt járjatok!

S most, hogy a szél összevissza tépte:
Úgy tennétek, mint az emberek?
Itt hagynátok, idegent cserélve . . .
Fiaim, csak énekeljetek!

EGY KÖNYV OLVASÁSA KÖZBEN

Midőn ezt a könyvet kitárod,
Hívd egybe nőd, fiad, leányod,
Mind, aki lelkeddel rokon!
Komoly hangon olvasva nékik,
Még által-érzik, által-értik,
Mi írva áll a lapokon.

Becses könyv; — bár szerezve gyorsan;
De minden szó — s mindannyi sorban
Hevít a tűz, mely benne ég;
Csak egyszerű ecsetvonások,
De hogy megint csudálva lássuk
A bajnokok képét: — elég.

Sokáig állt hüvelybe szablyánk,
Holtnak hittek, midőn csak alvánk
A tespedő idők szerint;
Míg álmunk — a kürtszóra — széledt,
És a világ az árva népet
Mint hőst látá s félé megint.

Gyorsan gyűlt a maroknyi tábor,
Az ellenség haladta százszor,
De annak népe hazafi . . .
És a fegyver szörnyű sebet vág,
Halált hord az, ha a szabadság
S a hon szerelme huzza ki.

S mint vérhollót a sólyom vagdal:
Vívák, tépték gyors támadattal
Az ellent a bajnok fiak;
Harcolni sebben, éhen, fázva,
Győzni s halni nevetve, játszva:
Oly könnyű volt mindannyinak!

Tell bajnokit, míg küzködének,
Óvák, rejték a sziklabércek,
Tetszést rivalgva hangosan;
Mieink a sík-térre szálltak,
Hol, mint a szélnek, a halálnak
Egyenes és gyors utja van.

Ez volt az év! Csudáknak éve!
Rege-hősek láttattak élve,
Minőkről álmodunk csupán . . .
A történetben ami fényes,
Szörnyü, dicső, nagy s ünnepélyes:
Következett egymásután.

Mily nép . . . Mily harc . . . Mily hősi szellem!
Felkölt a Hun s itt volt a Hellen,
Láttuk Zamánál Scipiót;
Thermopilae és Aquiléa
Szemünk láttára védve, víva;
S bősz Amurád megdöntve volt!

És a remény és a dicsőség
A hont s a honban el-betölték
A szíveket s a levegőt . . .
De közbeszólt a sors kajánul,
S a ránk-omolt észak sulyátul,
Mi volt, megszünt, mi állt, ledőlt.

S lőn némaság, — lőn éj, gonosz, vak . . .
Elestünk, mint a zsibbadott tag,
Szivünk maradt csak melegen;
Míg elnémult ajkunkon a szó:
Fennvolt, mint a beteg-virrasztó,
A vérző, mély honszerelem.

Kurúzslót, írt kerűlve titkon:
Tűrve győztünk fájdalmainkon;
Használt, mi súlyos volt s fanyar . . .
A mély sebét nyaló oroszlán,
Azt új meg új vérzésbe hozván,
Nem óhajt gyógyulást hamar . . .

S élünk! — Ébren vagyunk mindnyájan,
Köszöntve a kétes homályban
Már feltetszett szürkületet;
Bár e nép még romokra térdel:
De meglágyul, kit ajka kérlel,
Ki Úr idők, ég s föld felett.

Bár hős árnyak a nagy csatából,
Zord lelkek a martir halálból
Lengnek köztünk, járnak velünk;
S e közelség, ez a lehellet
Éget, fagyaszt: — már mégis enged
Munkálnunk és reménylenünk.

Midőn ezt a könyved betészed:
Sohajts, de szünjék csüggedésed!
Jelen van már a pillanat:
Hogy a sors urnájába nyulni,
Életre vagy halálra húzni,
E nemzetnek lehet, szabad!

SÍRBOLTBAN

Meg van fordítva már az ősi címer,
Kihalt végső tagjában a család,
Mely, míg század virradt századra tízszer,
Hatalmasan, büszkén s ragyogva állt.
Beteltek a soros fülkék egészen, —
De — mily végzet-játék! — egy még üres, —
Ez egynek is mindjárt lakója lészen
S élő, holt itt többé mitsem keres.

A házba fenn zendül a dies irae,
E rémes mű értelme s dallama;
Szorongás jő az értelemre, szívre,
Az ember mintha már ott állana . . .
S mig készülnek felűl a temetéshez,
Lenn rács, ajtó s vastábla nyitva áll,
Napfény tolúl a százados penészhez
S még zordonabb e fényben a halál.

Mily dús üreg! kinccsel cifrázva, telve,
Mit tettetés, igaz bú s gőg pazarl;
Költészet- és művészettől ölelve
Annyi emlék, koporsó s ravatal . . .
Van, ki szeret láttatni, bárha holtan,
Temetve is hallgatni, sok kevély:
S áll a kövön, beszél más-irta szóban.
— Kép- s jelben itt van kor, tett, szenvedély.

Szép gömbölyű karú fiucska játszik
A rét habos, virágos szőnyegén,
De a lepe már-már elszállni látszik,
Amelyet tart s néz ujjának hegyén.

Ifjú leány fekszik halotti ágyán,
Kit még sok év s boldogság illete.
Szép volt; — fehér s hideg lett mint a már-
Hogy érte a halál lehellete. [vány

Ez ujjait nyugasztja gyönge húrnál,
Az csillagok titkába néz, hatol,
A harmadik kezén a mérleg úgy áll,
Hogy nyelve jobbra, balra nem hajol.
Sarkát levert órjás mellére tévén:
Végső csapást mér a hős zordonan.
Feje, ki járt szörnyű halálnak révén,
Nyitott szemmel lábához hullva van.

Turúl, galamb, mén s gím jelványi rajza,
A rózsatő, a cserlomb és kalász;
Egymást szorító kéz; — szív átnyilazva, —
Félig sejtet és félig magyaráz.
Míg a kőből féloldallal kilépve
Fenyeget, hogy megszólal, megjelen
Tolmácsúl egy-egy ős mogorva képe,
Ki maga munkált a történteken.

S mily történet! mi bősz lidércek, árnyak
Kisérik a családot e helyig!
Multjában fény, szomszédja a homálynak,
S az élet oly örvényesen telik!
Mi a szülött: az volt elődе nyilván,
Hasonlók a vér és erkölcs szerint;
Lelkes, szilaj s kegyetlen nép! A villám
Ragyog, rémít, rombol — s egyszerre mind.

Zsarolt, foglalt jó kedvben és haragban,
Meggázolá a törvényt s a jogot; —

Egymás vérét ontotta, itta gyakran,
Ha ellené s szomszédé megfogyott.
Az oltártól rablá el más aráját,
Felszedte a templom szent kincseit,
Égben, földön nagy méltán gyűlt reá vád . . .
S a birótól nem félt sem ott, sem itt.

De amidőn egy ország szólni nem mert,
S az elgyalázott nemzet csak nyögött:
Emelt fővel harsányan monda ellent . . .
Felkölt. — Megállt szilárdan Kont mögött;
Hősen küzdött Mohácsnál, — ott kilencen
Maradtak, mint erős, szép bajnokok;
Sok bújdosván nagy bújában: kietlen
Tengerparton takarja gyér homok.

Szép a lapály, amely kalászt hoz, érlel,
De szép a bérc is a mező felett;
Ez kölcsönöz tölgy-koszorús fejével
A tájnak fönséges tekintetet.
És árnyékot vet néha bár amarra,
S uralkodnak felette ormai:
Széllel, viharral a bérc kelve harcra,
Nem hagyja a völgyet megromlani.

S fájhat, ha dőlnek a bérc ősi fái,
Ha pusztúlnak s enyésznek a nagyok;
Lehetne tán sokat szemökre hányni,
Ha fényes tettök is nem volna sok!
Kevéssel volt bűnöknél több erényök,
Mely az apákról a fiakra szállt;
De annyiszor ez a kevés — ha vész jött —
Nem engedé elveszni a hazát.

UTOLSÓ VERSEIM
KEDVES NŐMNEK

I.

Szerettelek . . . most is hiven fogadlak,
Halvány képeddel, csendes tiszta ősz!
Bús kéje van érzésnek, gondolatnak,
Amely szivemben kisér s megelőz.
Ez érzés tán még bölcsőmben fakadt:
„Ősszel születtem, hervadt lomb alatt.“

Alig volt még az ég ködös, borongós,
Még sok virág fény-'s harmatért epedt:
Már, mint a titkos ihletet kapott jós,
Úgy érezém szorongni keblemet.
Csudás vegyület; bánat és öröm
Fogott el mindig, ó ősz, jöttödön!

S mint látja a beteg képén a hű szem,
A lassan terjedő halványodást;
Felösmerém mezőn s lombfedte bércen
A még alig tetsző baljós vonást,
Mely dal-, fény- s molygó képletekből
Csendet, homályt s bús hervadást jövendől.

Aztán hogy már hullt a fa lombja sárgán,
A hímzet, mit tündérek keze szőtt,
Színvesztve állt: s a nap nyájas sugárán
Még búsabbnak tárt fel völgyet, mezőt,
Midőn nem hallám a madár dalát
S minden álomba tért, halálra vált;

Völgyben, halmon, midőn némán bolyongék
S leültem a lombejtő fák alá,
— A holtaknál csak a patakcsa folyt még,
A sirató tisztét elvállalá —:
Abból mit a tavasz, nyár szül s felápol
Romnál egyéb nem volt közel, se távol.

Énekkel ajkamon, lanttal kezemben
Virrasztám a haló természetet;
Kedvesimnek a virágtól üzentem;
Mely a kimúlás keblén reszketett —
Mosolygva sírtam, kéj s bú meghatott:
„Életre kél egykor, ki most halott!"

A szellőben, mely bús tájon fúj át
— Sok hervadt lomb- és szirmot tova vitt —
Tolmácsolám az elválók bucsúját,
Közöltem a haldoklók csókjait.
Ősz! most végül is rólad szólva még:
Én hű lovagod, dalnokod valék!

Légy hát te is jó, légy hálás irántam,
Ki már vagyok hervadt, hulló haraszt ;
Jöttödre tán nem is hiába vártam,
Mely életem fájáról leszakaszt.
Az én időm is talán letelik
Hisz haldoklásom tartott évekig!

Égő szemem behúnyom mindörökre,
És elenyészik érzés, gondolat,
Midőn a sír nyugalmas, néma gödre
Feledésre s álomra béfogad.
Ó ősz, én oly keményen hányatom!
Elaltatsz-e kész, puha ágyadon?!

Itthagyni bírom a roppant világot,
Természetet s csudái halmazát
— Lelkem néhány barátja légyen áldott! —
S mindazt, miért imám az égbe száll;
Csak egy, mit bús lelkem kínnal visel:
Elhagyni őt is, ah még őt is el!!

II.

Ablakomban a borostyán
A meleg s az élet fogytán
Búsan hervad, csüggedez;
Szegény, sárga-zöld levélke
Félig halva, félig élve
Hajol bús testvérihez.

A nagy éj jön nemsokára . . .
Téli napszállat sugára
Ömlik át az üvegen:
S reszket fényesen, vidámon
A virágtalan virágon,
Mely lenn fonnyad s üde fenn.

Léteért küzd a folyondár . . .
Hol tavasszal fúvalom jár,
S a derült menny tündököl:
Folyásával arra fordúl,
Vágyván a szűk hézagon túl
A magasba jutni föl.

Esti súgár, szép, enyelgő . . .
— Éled szegény csalódott tő,
Hogy csókjával illeti —

Izzó szikrát ontva néha,
Majd elsápad és helyét a
Gyors homálynak engedi.

Kórágyamban fekve némán
Merengek az est játékán,
Mely lefoly repkényemen,
S magamat úgy nézve, mint ezt,
Bús a kép, mit rám is illeszt
A borongó képzelem.

Pályánk nem tart már sokáig,
A nap gyorsan éjre válik,
A nyár téllé zordonúlt . . .
Mig futottunk s fennre törtünk
Minmagunknak nem növeltünk,
Csak halotti koszorút!

Haraszt, kóró ki nem zöldűl . . .
Szomjú föld a tört cserépbűl
Új erőt nem önt belé . . .
Mit keresnél . . . mért mulatnál
Ó én-lelkem e romoknál?
— Fölfelé . . . csak fölfelé!!

III.

Gyakran sirod hantját, virágit
Öntözve, kedves kis fiam!
Vagy ülve bús szívvel fölötte,
Az est késő óráiban:

Elgondolám, mint játszadoztál
Egykor zajongva térdemen,

Elgondolám: mily rossz magadnak
A bús üregben odalenn.

Várj! . . . nem soká ketten leszünk ott,
Sirod választom nyughelyül;
De ah, akkor szegény anyácskád
Hogy marad itt fenn egyedül?!

ANDRÁS HERCEG SÓLYMA

Gályára ül, Nápolyba száll
Károly király hív özvegye;
„András herceg, kedves fiam!
Gyere haza, gyere!

Idegen föld, idegen szív . . .
Fejed nincs hol lehajtanod;
Vagy már meghült hozzánk való
Te jó indúlatod?!“

András készül. — Johanna mond:
„Királyasszony, néném, anyám!
Ne míveld ezt . . . holtig való
Busúlást hozna rám!

S te . . .? elhagynád ki úgy szeret . . .?!“
— Zokogásba vész el szava, —
András is szól: „Kedves szülém,
Nem megyek én haza!“

Gályára ül, honába tér
Károly király bús özvegye.
„András herceg, kedves uram,
Gyer vadászni, gyere!“

Száguld a mén, dobog a föld, —
A vad sürűn reppen, riad!
S hull: fegyver és sólyomadár,
  Ez élő nyíl miatt.

De a herceg legkedvesebb
Sólymára mily romlás jöve?
Nem hat reá szép szó, harag
  S a préda ösztöne.

Ételt utál, vadat kerűl,
Csüggedt, konok mind estvelig,
Midőn Aversa a vadász
  Csapattal megtelik.

Zajos, hosszú a vacsora.
Későre mén a lefeket;
Midőn András elszenderűl:
  Éjfél körűl lehet.

Már látja a nap képeit . . .
De felrezzen: „mi zaj van ott . . .?“
Künn, a sólyom vijjog, — s veri
  Vadúl az ablakot.

„Nincs semmi zaj, csak álmodol . . .
Aludj, aludj, én hercegem!“
S András arcán lágy női újj
  Futos gyöngédeden.

Érez gonoszt, jósol veszélyt,
Másodszor már a hű madár;
Harmadszor is jelt ad, — de azt
  András nem hallja már.

Lassan nyilik závár, kilincs,
Világ gyúlad, meg ellobog . . .
Jobbra balra oldalganak
A latrok, gyilkosok.

Ha ezt tudnád, szegény anya!
Megölni még nem volt elég:
Lator kezek ruhátlanúl
Az útra kiveték . . .

S neje tovább alszik. Sólyma
Viraszt András teteminél;
Eldöglik a madár, — a nő
Késő vénségig él!

A JÁVORFÁRÓL

Vára fényes csarnokában
Hatalomban ősz király ül,
S ősz királynak oldalánál:
Három ifju szép leánya.
Vén cser árnyán gyöngyvirágok!
A remény, mint zsönge pázsit,
Mely körülhabozza őket.
Barna fürtök, barna szempár
Kellemén a két nagyobbik
Büszke mint a tói hattyú.
S a legifjabb, kék szemével,
Bájos, gyöngéd liliomszál.
S mintha csendes alkonyatkor,
Bárányfelleg száll az égen:
Szőke fürtök kondorulnak
Kebelére, homlokára,

Rajta függ az elmerengő
Ősz királynak pillanatja . . .

Lelke csendes tó, felette
Szenvedély viharja nem zúg,
Mely hullámot verne rajta.
Víg örömnek fülmiléje
Partjain nem csattog; és a
Bánat gerlicéje nem búg.
Ifju álmak, szép remények
Fáiról a lomb lehullott;
Sárgán hullt a tó vizébe,
Sárgán uszkál tűkörén most.
— Minden oly szelíd, nyugalmas! —
Rajta még emlékezetnek
Gyors fecskéje száll suhanva,
S meg-megütvén szárnyhegyével,
A tó lágyan összerendűl.

Ül az ősz, ül elmerengve . . .
Szőke lánya kellemében,
Ifjusága hő szerelmű
Bájos angyalára ösmér.
S ím a csendes alkonyatban,
Megcsendűl, ezüst szavával,
A kápolna kis harangja.
Búra hajló ciprus árnyán
Ott van a hű eltemetve!
S mintha édes lelke szólna
— Kis harang ezüst szavában —
A merengő ősz királyhoz:
Hűn megérti lelke a szót.

*

Jött az estve holdvilága,
Mély álomba szenderűltek
Ősz királlyal barna lányok.
És az esti holdvilágnál,
Pásztorifjú, furulyája
Lágy szavában, szólt epedve,
Zöld bereknek félhomályán,
Szőke lányka andalogva
Hallgatott a halk zenére,
S mintha híve ajka szólna
Furulyája lágy szavában:
Hűn megérté lelke a szót.

A kelő nap súgaránál
Gondban ébredt ősz király föl;
Nyugtalan volt álma éjjel:
Koronáját fennragyogó
Gyémántjától fosztva látta.
Könnyben kelt a szőke lány föl;
Nyugtalan volt álma éjjel:
Anyja sírját látogatta
A halottak hajlokában.
Búsan kelt a pásztorifju,
Nyugtalan volt álma éjjel:
Nyája legszebb báránykáját
Két dühös vad tépte össze.

„Zöld halomnak oldalára
Menjetek ki, kis kosárral,
Menjetek ki, jó leányim!
Epret áhit ősz apátok,
Édes ízű földi epret,
Jó szagút és hűvösítőt.
És ki megtér zöld halomról

Telt kosárral legkorábban,
Az leend én édes lányom!
Azt fogom forrón szeretni,
Koronámat az birandja,
Hét országom arra szálljon.

Zöld halomnak oldalára
Menjetek ki, jó leányim!"
Szólt az ősz, és elmenének
Kis kosárral a leányok,
Szedni édes földi epret,
Jó szagút és hűvösítőt
Zöld halomnak oldalára.

„Teljél, teljél, kis kosárka!
— Halkan mond a legnagyobbik —
Koronája ősz apámnak,
Hogy ne szálljon más fejére!"
„Teljél, teljél, kis kosárka!
— A középső szóla szintúgy —
Hét országa ősz apámnak
Hogy ne legyen senki másé!"
„Teljél, teljél, kis kosárka:
— A legifjabb így sóhajtott —
Hogy ne légyek ősz apámnak
Jó szivétől eltaszítva.
Teljél, teljél kis kosárka!
S íme telve lőn legottan
Szőke lánynak kis kosárja.

Látva ezt a két nagyobbik,
Rút irígység szóla bennök:
„Koronája ősz apámnak,
Hét országa ősz apámnak,

Hát övé lesz, hát övé lesz . . .?
Nem, nem, inkább vére folyjon!“
S a jó testvért elveszítvén
Rossz leányok, nagy kegyetlen,
Vén jávorfa gyökeréhez
Földbe ásták, bétemették.
És megosztták édes eprét,
Összetörték kis kosárját.

Majd a fényes várba térvén,
Ősz királyhoz így beszéltek:
„Ó atyánk! baj ére minket . . .
Jó testvérünk, jó leányod,
Rengetegbe tévelyedvén,
A dühös vad elragadta,
Mely reá tört nagy kegyetlen.“
S ősz király mély bánatában
Hamvat hinte bús fejére.
Veszve, veszve koronája
Legtündöklőbb éke, dísze:
Mert elment a jó leányka
Édes anyját látogatni,
A halottak hajlokába;
S onnan többé vissza nem tér.

Újra kelt a hold világa.
Zöld bereknek félhomályán,
Pásztorifjú, furulyáját
Ajkihoz merengve nyomta.
Fútta, fútta . . . s mind hiában,
Megnémult a síp örökre:
Édes hangot mért is adna?
Nincs ki hallja, nincs ki értse;
Alszik a szép kékszemű lány,

Jávorfának árnyokában,
Könnyezetlen, síratatlan:
Pásztorifjú, a dühös vad
Báránykádat összetépte!

Zöld halomnak oldalában,
Vén jávorfa törzsökéből
Harmadik nap éjszakáján,
Ifjú hajtás sarjadott fel,
Szőke lánynak temetőjén.
Zöld halomnak oldalában
Búsan járt a pásztorifjú
Legelésző nyája mellett.
Majd lemetszé furulyának
Vén jávorfa sarjadását,
És midőn ajkára tette,
Bús keservvel szólt imígyen:
  — Fújad, fújad én kedvesem!
  Voltam én is király lánya;
  De most vagyok jávorfácska,
  Jávorfából furulyácska!

S pásztorifjú, furulyáját
Felvivé az ősz királyhoz;
Ki midőn ajkára tette,
Bús keservvel szól imígyen:
  — Fújad, fújad én atyám! ah
  Voltam én is király lánya;
  De most vagyok jávorfácska,
  Jávorfából furulyácska!

És midőn a rossz leányok
Ajka érte, szólt imígyen:
— Fújad, fújad én gyilkosom!

Voltam én is király lánya;
De most vagyok jávorfácska,
Jávorfából furulyácska!"

S a két gyilkos lány fejére
Ősz apának átka szállott,
Bújdosásba űzve őket;
Nem hagyá sehol pihenni
Szőke testvér véres árnya,
S szörnyü átka ősz apának.

Búra hajló ciprus árnyán
Kis harang ezüst szavában
Két halottnak lelke szólott
Csendes alkonyatsugárnál
Búba sülyedt ősz királyhoz.
Aki elment nem sokára
— Búra hajló ciprus árnyán —
Kedvesit meglátogatni,
És nem tére vissza többé.

AZ IBOLYA ÁLMAI

„Ah én boldogtalan, kicsiny virág!
Ki élek búsan, észrevétlenül;
Nem jő énhozzám szellő, napsugár,
A pillangó is rajtam átrepűl;
Csak néha látom a kéklő eget,
Ki szeretettel adta színemet.
Fölém kinyúlnak a sötét galyak,
Elém irígy, rút fűvek állanak
Még a szép világot sem láthatom.
Ah, én boldogtalan vagyok nagyon!"

Szép tavasz-estén a kis ibolya,
Sorsa felett imígy panaszola,
S irigylő gondolattal átfutott
Szegfűt, violát, rózsát s liljomot.
A hold fölebb-fölebb, majd délre hág,
S még ébren van a merengő virág;
A lágy szellőben ingó bokrokon
Reszketve omlik szét az égi fény,
Végre elaludt e gondolaton:
„Ah, bár vadrózsa tudnék lenni én!“

Beteljesült. Álmában rózsa lőn,
Vadrózsa, nyílt s szellős halomtetőn;
Üdvözletére lepkék jöttenek,
Fejét ringatták dalló lágy szelek,
Előtte délibábos messzeség,
Fölötte a menny, nyájas, tisztakék,
Az ég kék földjén aranysúgarak,
Melyek reá ragyogva omlanak.
Örült, hogy hintázhatta a szabad
Légben a karcsú, ékes ágakat,
Boldog volt a virág s szólt csendesen,
Látván virágit, lombját s tövisét:
„Virág, lomb ékesít, a tüske véd,
Szépség, ifjúság, hatalom velem!“

De nemsokára a vidék felett
Tornyosultak setétlő fellegek;
A sebes zápor gyorsan megered,
Leverve róla szirmot, levelet.
Majd zúgó szél üvölt, — vadrózsa árva
Fejét a föld szennyes porába mártva.
S míg álmodnék kevélyen, boldogan:
Ifjúság, szépség, veszve, veszve van!

Ő puszta kóró, él, de halva már,
Reá undok pók hálót kötni jár;
De íme látja, hogy csak álmodott . . .
Ó — felsohajt: „Vadrózsa nem vagyok!“

És újra csendes, holdas este lett
És újra mély ábrándba mélyedett:
„Ah, a mező olyan vad, néptelen!
Belől a kertben volna jobb nekem,
Holott hű gond s szorgalmatos kezek
Ápolgassanak és növeljenek.
A hajnalkának boldog élte van:
A gyámvesszőre felfut magasan;
Ha a rút szél jön, megkapaszkodik . . .“
S elszenderűlvén ígyen álmodik:

Hajnalka volt. Virággal teljesen
Sugár szil ágait ölelte fenn,
Amelynek erős, lombos alkata
Zúgó szelekkel zúgva dacola.
És boldog ő! Midőn virága hull,
Utána fájó szívvel nem sohajt,
Eljő a hajnal, visszaadja majd . . .
S egy elvesztettért tízzel gazdagúl.

De megdördűl az ég nagy hirtelen,
Villám cikázik bús felhőiben;
Egy pillanat . . . s az égi tűz lesújt,
Csapása tör, ront — izzó lángja gyújt . . .
A büszke szilfa forgács és szilánk,
Ledönté, meggyujtá az égi láng.

Szegény virág! indája fonnyad, ég . . .
De íme, látja, hogy csak álmodék,

És hosszú, halk lélekzetet veszen:
„Ah, jó, hogy nem vagyok hajnalka sem!“

És harmadízben szállt alá az est;
Ábrándba mélyed ismét örömest
Bokor tövében a kis ibolya,
S most a fehér liljomra gondola:
„Ah, oly magasan nem jó állani!
Oda járnak az ég villámai,
Melyeket a fenség magára von . . .
Legyek én, legyek fehérliliom!“

S meglőn. Álmában úgy látá magát:
Mint a kert karcsú fehérliljomát,
Magasan nem állott mások felett,
De látott napsugárt, kéklő eget.
S ő, ez átváltozásnak általa,
Igen kevély, igen boldog vala!
Mert minden illat s bűbáj, ami csak
Kebledben rejlik, ó jó anyaföld!
S mit a napsugár szirmaikba szőtt
A tavasz ifjú szép viráginak:
Mindaz egymagán egyesűlve van,
És élt a liljom büszkén, boldogan.

A kertbe három ifju hölgy jöve,
Telvén a sok virágban öröme,
S megszólal egyik ékes hajadon:
„Ah, milyen bájos ez a liliom!
Ugyan törjük le . . .!“ s szörnyű félelem
Fogá el a hallott beszédeken;
Szorongásban telt aztán élete . . .
Ha nyilt az ajtó, ő már reszkete.

A kertbe majd egy gyászos nő belép,
Könnyek borítván bánatos szemét.
Málvát, rozmarint, szegfűt szaggata,
És — letörve volt a kert liljoma . . .!
Gyászos terítőn, benn, halvány halott,
Halavány kis leányka nyúgodott, —
Ennek merev kezébe adta őt,
Hol irtózata s kínja egyre nőtt.
Keskeny koporsót hoztak azután,
Belé záratván a virág s leány:
Rögtön sötét lőn . . . ő a holttal . . . ah!
Hullván a hajnal hűvös harmata,
Felébredt és szólt a virág, szegény:
„Hála, hogy vagyok kis ibolya én!

Jobb nékem itt a bokrok enyhiben
Szerényen élni s észrevétlenűl,
Hol szaggató kéz és zápor nem ér
És a vihar bántatlan átrepűl.
Fedezz el, lágy fű s leveles bokor,
Folyjon kis éltem, amikép folya:
Ne légyek én rózsa vagy liliom,
Legyek illatos, szerény ibolya!"

PIPÁS KÁNTOR

Nagy sáskajárásról lesz emlékezetem,
Mely támadott vala távol napkeleten;
Töröknek mondta ezt a jó magyar szája.
Szomorú időknek szomorú nótája!

Sarcoló készségben üle Szolnok alatt
A pogány seregből egy jókora csapat;

Lova a magyar ló abrakját elvette,
Maga meg gazdája kenyerét megette.

A szomszéd helységek valamelyikében
Motoszka támadt a jó kántor fejében,
Hogy a törököket ő bizony megnézi:
Mit, mit nem csinálnak lófarkas vitézi?

Volt kántor uramnak két szép tulajdona:
Nem pállott meg a bor előtte, de soha!
Pipáját mig ivott, csak addig nem szítta;
Pipás kántor, — már a vidék csak ugy hítta.

Egyszer hát kiballag a falu végére.
Onnan lopakodva a bodzásba ére,
Azután meg guggon ment az ér-oldalon . . .
S egyszer látja, hogy már elég közel vagyon.

Sürü galagonya-bokor volt nem messze,
Ott lesz még egyszer jó, ott nem vesznek észre!
S benne ült a kántor két-három perc alatt...
Előtte lóháton cifra török csapat.

Nézte: mint forgott a sereg ide s tova,
Tüszkölt, ágaskodott nem egynek a lova;
Nézte a sokféle eszközt és szerszámot,
S nagyon kedvére volt minden, amit látott.

S mig ezeken függött két szeme és esze:
Zsebjébe elszökött pipájáért keze;
Megtölté s kiütött reá a revébűl,
S mind ezt tevé a jó kántor tudta nélkül.

És lőn nem sokára, hogy a bokor felett,
Mintha égetne ott valaki töreket,
Vagy volna befűtött téglaszín kéménye:
Kékszinű füstoszlop csavargott az égre.

A füst szemébe tünt a török vezérnek!...
S a kántor látja, hogy felé nagyon néznek!
Nem tudja az okát, csak úgy fűl és fázik...
S akkor veszi észre, hogy hiszen pipázik!!

Azonközben néhány török oda nyargal,
A bokrot szurkálják, veregetik karddal!
A „falu torkából“ majd kimegy a lélek...
Végre ráakadnak, — vége van szegénynek!

Mégis csak meghagyták a vezér szavára,
Kinek nagyon tetszett szörnyű pipázása;
„Ne bántsátok — monda — ki így tud pipázni:
Nem lesz azzal szégyen egy szál kardra
[szállni.“
És kikiáltatja ott a falu végen:
Mikép a kántornak bajvivása lészen!
És ha a törököt a harcban leveri:
A helység adóját husz nap elengedi.

Összefut a hírre a falu népsége,
Százféle beszédnek se hossza, se vége;
Kántor uram pedig epekedik nagyon...
A mennykővel üttet dohányt, pipát agyon.

Lefityeg az orra, mint beteg pulykának,
A bátorító szók semmit sem használnak;
Mondják: vágja agyon, eb lelke pogánya!...
De ő nem szól semmit, csak fejét csóválja.

Végre megesik a népnek szíve rajta,
Szánalommá válik a biztatás hangja;
S a sok sohajtással kiveszik sodrából,
S íme szemlátomást felvidúl magától.

„Sohse sohajtsatok, sohse busúljatok!
Egyszer meg kell hallni, természetes dolog!
Hanem amíg élek, illő, hogy jól éljek,
Ugyan hozzatok csak egy kulacs bort, kérlek!

S a mint felvágja a jó bor nyelve csapját:
Vígan félreüti szőretlen kalapját;
Még a rosz pipa is kegyelmet nyer nála,
„Majd megtanítlak én, lánchordta pogánya!“

Harmadnapig így megy a helység házánál,
Talpig pipafüstben, torkig borszeszben áll,
S aprítja a pogányt a vitézlő kántor,
„Fogtam én törököt — monda — egyszer
[másszor!“
Azonban, ütvén a bajvivás órája,
Tántorgott, reszketett a jó kántor lába;
S látván rettegését, így suttogott a nép:
Sohse látjuk többé pipázni ő kelmét!

De felbátorodott. És most összevágnak,
Nem engedvén kemény tartásban egymásnak;
Most lelket kap s imígy szól vidámon a nép:
Dejszen már egy cseppet se féltsük ő kelmét!

Oda vág egyik kard hirtelen e szóra:
Mintha csak a mennykő csapása lett volna;
Oda néznek... s nincsen többé fej a pogány...
Vagy mit is beszélek? — a jó kántor nyakán.

Szegény nép elnémul, s rendben haza megyen,
Forgatván elméjét a bús történeten;
A közös megjegyzés is végre ez leve:
Csak nagyobb pipás volt, mint kardos ő keme!

HÁROM A DARU

Jó előre óvást tészek,
Hogy amit most elbeszélek,
Nem én költöm...!
Ez megtörtént az alföldön,
Annak egyik falujában,
Valójában!

Idején a nyájas estnek,
Férj s feleség beszélgettek;
S az ablakba könyökölvén:
A természet nyílott könyvén,
Mely tudomány- s bájjal gazdag,
Lélek és szem elmulattak.

A nap már-már hunyni szállott
S a homokos pusztaságot
Árnyék-csíkkal betarkázván,
Pihenést lelt ágyas házán.
Melyek kisérték nyugotra:
Lángot kap a felhők fodra.

Közbe csendes szellő kél fel,
Enyeleg fű- s falevéllel,
Föld vetését hajtja... hajtja...
Mintha lábbal futna rajta.
Fürj s tücsök szól, — a tó népe

Szörnyű dallást viszen végbe!
Majd a nádas zúdúl, rendűl,
Vad madár kél seregestűl
És kerengve, kiabálva
Csap a szomszéd láp tavába.

Most a pár nagy hangos szót hall,
— A daru jár ilyen szóval;
És csakugyan nemsokára
Népes folt jön a határra;
Szeme csügg a kőles-táblán...
S mindig lentebb, lentebb szállván,
Nincs bajára teste súlya,
Szárnya nyitva, és kirugja
Hosszú lábát jóelőre
S ütés nélkül ér a földre.
Ott, az ízes gyenge sásban,
Emelt nyakkal katonásan
Még sokáig álldogálnak,
Úgy esnek a lakomának:
De valamely zajra, neszre
Felriadnak, szállva messze...
Alig néhány marad hátra,
Az éhese, vagy a bátra.

És szól a férj, csakhogy szóljon, —
(Sokszor vagyunk ilyen módon),
Szólt, ami jött nem gyanítván,
„Mind elszállott... kettő híján."
S a nő, üzni kész a dolgot:
„Csak egygyel több, mint te mondod!"
„Benne nincs hasznom, se károm;
Hanem kettő" — „Három! három!"

„Jó, jó!“ mond a férj nevetve.
De a nőnek semmi kedve;
Duzzog és élt ad szavának,
„Én se vagyok még talán vak!“
És tovább foly, — szó kél szóra,
Szele pernyét szikrát szórva;
Perpatvar lesz a beszédbül,
Semmiségen nagy vár épül...
Omló könnyé válik végre
Az asszonynak búja mérge;
S nagy szó tölti be a házat:
„Mily zsarnokság, mily gyalázat:
Nyomorunknak nincsen mása...
Mit szemünk lát, azt se lássa!
Lázadás: ha kezdenénk mi
Gondolkodni, tudni, vélni...
A nők rabnők, árnyak, semmik...
Jogaikat, jaj, ha sejtik!...“

Mig a sziv fájdalmat érez
S foly a könny, szó: késő éj lesz,
Fátyolával bétakargat
Eget, földet, síkot, darvat
És újító csendes álom
Nehezűl a szempillákon:
A kis nőszobában addig
Ég a mécses, ég viradtig;
S lát az úr, hogy reggel ébred
Rémült arcu szolga-népet,
Ez jéggel fut, az theát hoz...
„Nos mi baj van...?“ — „Hát az asszony...
Nem hittük, hogy felviradjon...“
Rohan most a férj az ágyhoz,
S csakugyan... kit simogat, kér:

Felesége rá sem ösmér!
Szeme kiholt és aljáról
A fekete szivárvány szól...
Mintha rózsát hő leforráz:
Leveré nagy rohamos láz,
Ére gyorsan hajtva lüktet...
... Fut az orvos mindenünnet;
Valamennyi tudós képpel
S farkas-szemet nézve kémlel;
Tudományát tapogatja:
Mikép lenne foganatja?
Hogy a beteg nincs magánál
S bonyolúlt baj, annyi már áll;
Nő-betegség, most és hajdan
Vannak, voltak ilyen bajban:
Nem kell benne ital étel,
Foly kevés szó, nagy nyögéssel.
Ír, csepp, thé — sok drága holmi
Kezdi a bajt ostromolni,
A gyógytár miatta szorgos,
Sürög, forog számos orvos,
Mondva szóval, irva könyvbűl...
De a beteg mégse könnyűl,
Inkább minden pillanattal
Rosszabbúl van, — tán meg is hal!
Nagy a férjnek búja, féltvén,
Ül szünetlen ágya szélén...
S ajkáról a sóhaj száll ott:
„Ó mikor lész gyógyulásod!“
S felel a nő, hangja gyönge:
„Egészségem visszajönne,
Meggyógyulnék... ha... akarnád...“
Csók szakasztja félbe hangját;
„Mit tegyek? szólj gyöngyvirágom...!!“

„No hát... hány a daru...? három...?“
„Igen, igen? — annyi, annyi!“
Kész most mindent rája hagyni;
Bár az kérdésül marad fenn:
Érté-e a dolgot, vagy sem?
És mi történt? rendkivüli:
Kezd a labdacs kirepülni...
Balzsam, ír, a földre loccsan,
Láznak, görcsnek vége gyorsan;
Jó volt a nő éje, álma...
Talán fel is kelne már ma...
És fel is kelt, fel is lábad,
— E rózsás arc volt-e sápadt?
Hamis, kicsi, édes ajkán
Mosolygás ül, vidor, pajzán;
S még azt is megtudhatjátok,
Hogy boldogság lakik nálok;
Senki sem sír, nem kocódik.
De — három a daru holtig!

UTÓSZÓ

GY NÉPDALT *tettünk jellemző műfajul ennek a gyűjteménynek az élére, mely költészetünknek Kisfaludy Károlytól Tompa Mihályig terjedő korát öleli fel, mint az ezt megelőző korszak megindulását egy szonett képviselte. Azt a kort ugyanis, a XVIII. század végének és a XIX. század elejének költészetét, a tespedéséből ébredő magyar szellem föleszmélése és idegen mintákon való próbálkozásai jellemezték: csupa tapogatózás, kisérletezés, míg végre a XIX. század harmincas éveiben a magyar irodalom teljesen lerázza az idegen hatások jármát és rátalál önmagára, de ezzel egyszersmind magáévá teszi az akkori európai romantikus szellem két nagy vívmányát: megteremti kulturája magyar karakterét és fölismeri annak a népművészetben rejlő, tápláló ősforrását. Sőt egy lépéssel tovább megy az európai ideálnál: míg a nyugati romanticizmus a nemzeti szellem kultuszában lassanként beletéved a középkori eszmék és a reakció szolgálatába, addig a magyar irodalom meg tudja oldani az igazi kultúra legnagyobb problemáját: hogyan kell a nemzeti multhoz tapadó nemes érzelmi hagyományokat össze-*

egyeztetni az emberi haladás szent parancsolatával. Igy lesz a nemzeti és népies eszme, a tradició és haladás ennek a kornak a főideálja s ez az úttörők, Kisfaludy Károly és Vörösmarty Mihály, költészetében épügy kifejezésre jut, mint Petőfinél, Tompánál és Aranynál, akik e törekvéseket betetőzték. Vörösmartynak és Petőfinek külön köteteket szántunk, sajnos Aranyt nem vehettük föl gyüjteményünkbe, mert — bármilyen furcsán hangzik — az ő munkássága még inkább magántulajdon, mint a nemzet igazi közkincse.

Igy is azonban a nagyobbak mellett a kisebbek egészen híven, s talán éppen mert nem olyan tökéletes művészettel, még hívebben kifejezik ennek a kornak nagylendületü fölszárnyalását: Kisfaludy Károly (1788—1830) tiszta romanticizmusa épúgy mint Bajza József (1804—1858) halkszavú, meleg lirizmusa, Czuczor Gergely (1800—1866) tüzes hazafisága és népies ereje, mint Garay János (1812 — 1853) pathetikus magyarsága és Tompa Mihály (1817—1868) kiapadhatatlan természetrajongása és elégikus elborulásai, főképen azonban Eötvös József báró (1813—1871), ki közöttük a legkevesebb verset írta ugyan, de költőnek talán a legnagyobb és legragyogóbb reprezentánsa a kor igazi magyarjának és azoknak az eszméknek, melyek azt az időt még ma is, sőt ma még jobban, mint máskor, kívánatossá teszik előttünk.

Budapest, 1921. augusztus havában.

KIRÁLY GYÖRGY

TARTALOM

KISFALUDY KÁROLY

BAJZA JÓZSEF

BÁRÓ EÖTVÖS JÓZSEF

TARTALOM

✱ KNER IZIDOR ✱
KÖNYVNYOMTATÓ MCMXXI.
ESZTENDŐBEN ✱
NYOMTATTA GYOMÁN

AZ

„A U R O R A"

CIMÜ ANTHOLOGIA

A MAGYAR KÖLTÉSZET FÉNYKORÁBÓL A

KNER-KLASSZIKUSOK

XI. KÖTETE.

MEGJELENT 1200 PÉLDÁNYBAN.

A FAMETSZÉSÜ KÖNYVDISZEKET

KOZMA LAJOS

RAJZOLTA

